

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.



A black and white photograph of a coastal town and a large ship in a bay, framed by trees and mountains. The ship is a large passenger liner with two funnels and three masts. The town is built on a hillside overlooking the water. The mountains in the background are rugged and rocky. The title 'Status' is written in a large, elegant script across the middle of the image.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 4

April

1948.

Pris 65 öre

Försäkra

i

Försäkringsbolagen

Allmänna Brand och Hero

BRAND-, AVBROTTS-, ANSVARIGHETS-, CYKEL-
GARANTI-, GLAS-, INBROTTS-, OLYCKSFALLS- OCH
SJUK-, MOTORFORDONS- OCH TRAFIK-, RESGODS-,
VATTENLEDNINGSSKADEFÖRSÄKRING

samt de kombinerade försäkringsformerna

**Affärs-, Hem-, Fastighets-
& Villaägareförsäkring**

Våra ombud återfinnas lättast i
RIKSTELEFONKATALOGEN
— Blå delens första sida —

STOCKHOLM
med omgivningar

CRUS och SINGEL

Sven Karlsson

Lindalen, Trollbäcken

Telefoner:

Grustagen: Älta 266, 466

Bostaden: Älta 366

BODEN

KRANGLAR EDER RADIO?

VÄND EDER DA TILL OSS!

Alla ledande märken alltid på lager. Fullständig radioservice. — Gamla apparater tagas i utbyte.

Gösta Johanssons Radioaffär
Drottninggat. 8 Boden Tel. 24 89

VID BEHOV AV KLÄDER, VÄND
EDER MED FÖRTROENDE TILL

MATSSON & NÄSLUNDS EFTR.

Skrädderi & Herrekipering

BODEN

Telefon 20 98

INGV. FORSBERG

SMIDES- & MEK. VERKSTAD

Strandplan 5 Tel. 1072

— REKOMMENDERAS —

N. F. HEDVALL & Co.

BODEN — Tel. 22 12

Specialtillverkning:

Skidkängor och Norrlandspjäxor,
filtskidkängan "General".

GYNNA

Status annonsörer

BORÅS OCH SÖDRA ÄLVSBOGSLÄN

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbeltyger, Duchatelltäcken, Gardiner och Draperivaror i såväl bomull som konstsilke

AB BREDIN & C:O — KINNA

Värme- och Sanitära anläggningar
utföras fackmässigt under garanti

Telefon 323

Kom ihåg Edra vänner vid såväl högtider som märkesdagar med **BLOMMOR** från

ALIDEBERGS Blomsteraffär

(Inneh. Oscar Andersson)

Allégat. 7. Tel. 117 27.

Andrées Begravningsbyrå Eftr.

NILS HULTCRANTZ

Södra Kyrkogat. 52, Borås s. Tel. 141 28
Humana priser.

Ombesörjer alla Begravningar och Eldbegängelser med omsorg och pietet.

Allt elektriskt

hos

AB LINDSTRÖM & SJÖBERG

Borås

Tel. 103 22, 100 14

Hjelms Bil AB.

Aktiebolaget

Pettersson & Tisell

Kinnahult

**ELEKTRISKA INSTALLATIONS-
AFFÄREN I BORÅS AB**

Stora Brogat. 4 — Tel.: 100 58, 200 58
Utför allt, säljer allt elektriskt! Specialaffär i armatur. Starkströms- och svagströmsinstallationer. Kostnadsberäkningar, Reparationer, Motorlindningar.

Borås

Fabriksnederlag

DEN SVENSKA HANDLAREKÄRENS

FÖRNÄMSTA INKÖPSKALLA

Aktiebolaget

Ludvig Anderson

KASTHALLS MATTFABRIK

KINNA

BIL-SERVICE AB

BORÅS

Allt i bilbranschen.

Skydda de friska
genom att effektivt
hjälpa de sjuka!

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Kocksgatan 15, Stockholm

Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel) Postgiro 95 00 11

Prenumerationspris: Helår 7:—, halvår 4:—

APRIL 1948

Utkommer en
gång i månaden
11:e årgången

Ansvarig utgivare:
EINAR HILLER

Ägare:

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

BOSTÄDER OCH TUBERKULOS

"Goda bostäder ha ansetts som en av de allra viktigaste faktorerna i kampen mot tuberkulosen, allt sedan denna kamp efter vunnna kännedom om lungtuberkulosens smittämne och dess spridningssätt målmedvetet upptagits." Dessa ord stå som inledning i avsnittet med förslag till bostadsåtgärder för tuberkulösa, närmare specificerat i det betänkande, som avlämnades av Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos till Socialdepartementet år 1939.

Sambandet mellan bostadshygien och tuberkulos kan man spåra i skilda sammanhang. I en skildring från 1800-talets Stockholm (Prof. Torsten Gårdlund: "Industrialismens Samhälle") kan man hitta ett påtagligt samband mellan trångboddhet, bostadshygien och tuberkulosdödlighet. Av denna skildring framgår i en realistiskt tecknad bild av bostadsförhållandena bl. a.: "Under perioden 1871—91 orsakades bland Stockholms invånare vart sjunde dödsfall, inom åldrarna 10—40 år vart tredje, av lungsoten."

När bostadsstandarden förbättrades sjönk även tuberkulosens dödlighetskurva. Detta är en av historiens bistra realiteter från industrialismens genombrottsår.

Sedan tuberkulosvården fått en modern utformning och sanatorievården förts upp på ett allt högre plan kan man dock — och allt fortfarande — konstatera en slående kontrastverkan mellan sjukhusvård och eftervård. Ett förhållande, som framstår mycket skarpt markerat — inte minst på bostadshygienens område. Från en hyperhygienisk sjuksal kan den utskrivne ofta hastigt förflyttas till en mörk, trång och underhållig bostad av billigaste kvalitet. Kontrastverkningarna av en sådan förflyttning kunna få vittgående konsekvenser. — "Från att i många månader ha levat komfortabelt, fått vetenskapligt avvägda portioner ljus, värme och renlighet samt precisionsmätta luftkubiker, har jag plötsligt — utskrivnen från sanatoriet — hamnat i rättornas mörka källarkvarter, där fukten och kylan sticker som sylar i kropp och själ." Så lyder en utskrivnen sanatorie-

patients bittra kommentar till sin bostadssituation. Ett sådant extremt uttalande bör givetvis tagas med viss reservation. Men man kan dock inte sudda ut bilden så där enkelt och smärtfritt som man gör med okynnesklotter från en svart tavla. Det existerar ett bostadsproblem för de lungtuberkulösa även i dagens samhälle — ett förhållande som ibland måste betecknas som bostadsnöd. Att bevisa detta förhållande i siffror och tabeller är kanske inte så lätt. Rent förståndsmässigt kan dock även en objektiv bedömare, som har någon kännedom om de allmänna svårigheterna på bostadsmarknaden, räkna ut, att sjukdomens ekonomiska och medicinska karaktär ofta måste ställa de lungsjuka i ett prekärt läge. För att återgå till statistiken gjorde vårt förbund år 1943 en egen utredning som — trots att den endast omfattar drygt 3.000 personer i hela landet — ger en viss uppfattning om de lungsjukas bostadssituation. Mindre än hälften av samtliga personer (45,8 %) hade egen lägenhet, något flera eller 46,4 % bodde hos föräldrar eller andra anhöriga. Av samtliga uppgiftslämnare hade på landsbygden 64,7 % och i städerna 52,1 % eget sovrum. Anmärkningsvärt är — med hänsyn till olägenheter av olika slag som kunna följa av samboende mellan friska och sjuka — att 42,4 % av uppgiftslämnarna saknade eget sovrum. Denna utredning, som bearbetats av Kungl. Statistiska Centralbyrån, ger många vittnesbörd om, att landets lungsjuka inte ha den bostadsstandard, som kan anses önskvärd.

Samtidigt som man söker upptäcka sjukdomen på ett tidigt stadium, genom effektiviserad dispensärorganisation, skärmbildsundersökningar m. m., innan den hunnit bryta ned individens försvarskrafter i alltför hög grad, måste även de eftervårdande åtgärderna i förebyggande syfte utvecklas och fullföljas. Hygieniska, rymliga och ändamålsenliga bostäder är ett mycket viktigt led i det förebyggande tuberkulosarbetet. Frågan upptogs — som redan nämnts — av Nationalföreningen mot Tuberkulos redan år 1939 i det betänkande, som

då överlämnades till Socialdepartementet. Ett visst samarbete mellan förenämnda utredning och Bostadssociala utredningen, om förslag till bostadsåtgärder, synes även ha kommit till stånd. Bostadssociala utredningen har också (S. O. U. 1945:63) upptagit förslag om de tuberkulösa bostadsförsörjning. Utredningen föreslår bl. a. att löpande bidrag motsvarande familjebidraget till trebarnsfamilj skall kunna beviljas hushåll med tuberkulös medlem för bekostande av bostad, som godkännes av läkare och vederbörande kommunala organ. Härvid påvisas behovet av noggrann hygien och möjlighet till avskildhet, dels också behovet av arbetsutrymme för den partiellt arbetsföra tuberkulöse m. m. I den proposition (nr 235) i bostadsfrågan, som avlämnades till 1947 års lagtima riksdag, hade tyvärr det för oss betydelsefulla avsnittet om bostadsåtgärder för tuberkulösa brutits ut ur Bostadssociala utredningens ursprungliga förslag. I sin deklaration till den föreliggande propositionen framhöll Socialministern emellertid att beträffande särskilda bostadsbidrag för familjer med tuberkulös medlem var han icke i stånd att närmare ange de förutsättningar under vilka ifrågavarande bidrag borde utgå, men förutsatte dock att förslag i ämnet skulle kunna framläggas i så god tid att åsyftad bidragsverksamhet kunde påbörjas samtidigt med att bestämmelserna om familjebostadsbidrag skulle träda i kraft. Härvid åsyftas den utvidgning av familjebostadsbidraget som är avsedd att träda i kraft från och med den 1 juli 1948.

Med anledning av dröjsmål med bostadsåtgärder för tuberkulösa har De Lungsjukas Riksförbund nu avgivit ett yttrande till Socialdepartementet. Förbundet framhåller främst att det föreligger *ett allmänt behov* av bostadsåtgärder, d. v. s. icke bara för smittoförande tuberkulösa. Bostadsfrågan har med andra ord ett intimt samband med hela eftervårdens och konvalescentvårdens effektivitet och hygien. Utan att vara i direkt behov av sjukvård är ett betydande antal konvalescenter under avsevärd tid efter sjukhusvistelsen underkastade läkareföreskrifter, vissa viloperioder och andra individuella anvisningar med hänsyn till sig själva och omgivningen. Behovet av viss avskildhet, ventilation av sovrum, öppna fönster etc., samt behovet av vila utom det stundom påfrestande familjelivets ram kunna särskilt framhållas som särskilda motiveringar för större bostadsutrymmen. Härtill kommer att en lungtuberkulös, även vid fullgod eller relativt god hälsa, exempelvis vid infektioner, förkylningsepidemier och osäkra perioder, vilket kan vara påfrestande för vederbörande själv och omgivningen, bör ha tillgång till den avskildhet, som Bostadssociala utredningen förordar. Här kan man kanske invända, att andra grupper, exempelvis reumatiker, nervsjuka m. fl., kunna peka på ett liknan-

de behov. Ett sådant — vidgat behov utöver det normala — torde föreligga i större utsträckning än man hittills kommit underfund med. Det synes dock vara möjligt, att inom ramen av en allmän standardhöjning av bostadsbeståndet, med hänsyn till fysiska och psykiska skador, som undermåliga och trånga bostäder medföra, förebygga och komma till rätta med många av dessa problem. *Man torde dock utan överdrift kunna påstå, att det finns ett mera påtagligt orsakssamband mellan tuberkulos och bostadshygien än ifråga om andra sjukdomar.* Många erfarenheter och rön vittna härom. Flera lokala initiativ ha tagits för att söka komma tillrätta med de tuberkulösa bostadsfråga — dessa försök påvisar ett uppenbart behov, som knappast ha motsvarighet ifråga om andra grupper av sjuka. Som exempel kunna nämnas de försök, som gjorts av Stockholms stad, att bl. a. genom småstugebyggande för tuberkulösa söka lösa bostadsfrågan samt De Lungsjukas förening i Norrköping som sedan många år tillbaka i samråd med myndigheterna i staden uppfört en del bostäder. I cirkulär till landets fattigvårdsstyrelser (meddelande nr 76 juli 1939 och nr 86 januari 1942 från Socialstyrelsens byrå för fattigvårds- och barnavårdsärenden m. m.) påpekades bl. a. betydelsen av att kommunerna måste ställa höga krav på de lungsjukas bostäder med hänsyn till tuberkulosens särställning. En sådan uppmaning från en central myndighet torde självfallet förutsätta en mera aktiv medverkan från statsmakternas sida i syfte att göra det möjligt för kommunerna att fullfölja en sådan bostadspolitik.

Denna framtida bostadspolitik — som snart skall få en mera planmässig organisation med ökat stöd från statsmakterna — förutsätter även större ansvar ifråga om bostadsplanering m. m. från kommunernas egen sida. I anslutning härtill är det av stor vikt att riktlinjer för tuberkuloshotade familjers och ensamstående lungsjukas bostadsförsörjning utformas i de författningar och direktiv, vilka ev. snart komma att beslutas av riksdagen. Det är icke möjligt att i denna artikel närmare gå in på olika låneformer, bostadsplanering och andra detaljer. Några praktiska synpunkter vilja vi dock taga upp. Den framtida bostadspolitiken förutsätter att det bl. a. skall finnas en *länsbostadsnämnd* i varje län med uppgift att under den centrala *bostadsstyrelsen* handlägga ärenden om lån och bidrag för bostadsändamål och därmed förbundna frågor på den egentliga landsbygden och i mindre samhällen. Det är säkerligen av stor betydelse om samtliga behöriga bostadsnämnder och andra organ kompletterades med medicinsk sakkunskap i tuberkulosfrågor. Dispensärerna, med tillgång till register och kännedom om det tuberkulösa klientelet, kan vara dessa bostadsförmedlande instanser till god hjälp. Även de lungsjukas egna organisationer

VÅRT FRITIDSHEM

Socialsverige är icke utan skönhetsfläckar. Som en sådan kan man utan tvekan bl. a. beteckna det tillstånd, i vilket de tuberkulösa eftervård befinner sig. På detta område ha våra myndigheter hittills praktiskt taget ingenting annat gjort än pratat mycket och skrivit en del. Än i dag måste man sätta sin förhoppning till framtiden och tro, att samhället skall lösa bostadsfrågan och att en planmässig och effektiv omskolnings- och yrkesutbildningsverksamhet skall komma igång.

Det är beklämmande att tänka på det öde, som *än i dag* väntar mången sanatoriepatient, när han lämnar sjukhuset. Han står där på trappan med ansiktet vänt mot livet och framtiden. Vad tror ni han känner och tänker? Tror ni han är glad som fågel i vårsol? Man skulle kunna tro det. Så är dock långt ifrån alltid förhållandet. Han står där fattig, mycket fattig. Han står där medveten om att sjukdomen så brutit ner hans krafter, att han aldrig mera kan återgå till det arbete, som förr skänkte honom glädje och försörjning. Vägen utanför sjukhuset leder till beroende av andra samt kanske årslång deprimerande sysslolöshet. Tänk dig in i hur det skall kännas för en yngling eller flicka i 20-årsåldern — som hoppats allt av livet — att stå där med sådana perspektiv på framtiden. Om någon, be-

kunna biträda med den sakkunskap som finns hos de lungsjuka själva.

Huruvida proposition till årets riksdag i bostadsfrågan kommer att avlämnas är — när denna artikel skrives — icke avgjort. Det är emellertid vår förhoppning, att de bostadsåtgärder, som rör de tuberkulösa, måtte få sin praktiska utformning så snart omständigheterna och det finansiella läget tillåter. Detta må icke ensidigt tolkas som ett krav från de lungsjuka gent emot övriga medborgare — det är också ett led i arbetet att minska antalet människor i sjukjournalerna och nedbringa sjukvårdskostnaderna. I den samordning av olika åtgärder i tuberkulosbekämpande syfte — en samordning, som måste effektiviseras — måste bostadsförsörjningen ingå som ett viktigt och förebyggande led i en god tuberkulosvård.

Sixten Hammarberg.

Förf. vill till ledning för mera ingående kännedom om berörda problem lämna en del litteraturhänvisningar:
Sv. Nationalföreningens mot Tuberkulos utredning av år 1939, sid. 182—189.

"Slutkamp mot Tuberkulosen". Särtryck ur Social-Medicinsk Tidskrift, sid. 29.

Torsten Gårdlund: "Industrialismens Samhälle", sid. 377.

Bostadssociala utredningen (S. O. U. 1945:63), sid. 563—564.

Kungl. Maj:ts proposition nr 235 år 1947, sid. 104 och 111.

S. O. U. 1947:26 (Bostadssociala utredningen).

Kungl. Statistiska Centralbyrån: "Utredning angående de lungsjukas levnadsförhållanden." (Denna utredning kan erhållas kostnadsfritt från De Lungsjukas Riksförbunds exp., Stockholm.)

Av Einar Lind



höver han eller hon ett handtag för ny start i livet. Humanitet och social rättvisa — för att icke tala om ekonomiskt förnuft — kräver obönhörligen att den goda sjukhusvården skall följas av en målmedveten strävan från samhällets sida att trygga vårdresultatet och skapa nödiga betingelser för ett i möjligaste mån socialt liv.

Det var i väntan härpå, som initiativet togs för ett par år sedan till det fritidshem för lungsjuka konvalescenter, som äges av Göteborgs lungsjukas centralförening.

Detta fritidshem är till det yttre ingen imponerande skapelse. Det är inrymt i en knappt halvmodern f. d. lägenhet vid Andra Långgatan i Göteborg. Men man kanske kan påstå, att det trots sin yttre anspråkslöshet dock betytt en hel del för de människor det är avsett att tjäna. Artikelförfattaren kom av en händelse att besöka hemmet den dag, då de, som arbeta där, fick sin första avlöning. En man, som i 4 år levt av fattigvårdsunderstöd och som hade att lyfta 120 kronor för c:a 14 dagars arbete yttrade till mig: "Visst ha dessa pengar stort värde för mig. Jag har i årtal gått och önskat mig det och det, men understödet har inte räckt till. Nu kan jag tillgodose dessa behov och mera till. Men ändå är det inte det, som hos mig väckt den största glädjen över detta hems tillkomst. Den långa sysslolösheten hade gjort mig deprimerad. Jag fruktade, att jag för alltid blivit oförmögen till nyttigt arbete. Jag led av att andra betraktade mig som en odugling. Nu ser jag, att jag ändå kan uträtta ett nyttigt arbete, att jag inte är så hjälplös, som jag själv och andra trott. Jag börjar återfå mitt människovärde." Det kan tilläggas, att den mannen nu äger en liten verkstad och försörjer sig på den.

Här ha vi i ett nötskal meningen med hemmet. Det är på detta sätt det vill hjälpa människor, som ej av egen kraft kan komma tillrätta med vidriga och ovärdiga förhållanden. Glädjande nog har hemmet blivit en sluss, som hittills fört ett 20-tal konvalescenter tillbaka till arbetslivet. Det väsentliga är att hjälpa människorna. Om samhället förtjänar därpå i form av minskade understöd är av underordnad betydelse. Det kan i sammanhanget nämnas, att de som arbeta på hemmet och som uppbära understöd från fattigvården, icke får vidkännas minskning i detsamma under de två första månaderna. Först därefter sker reducering efter vissa regler, som här icke närmare kan beröras.



Litteratur



Otto Karl-Oskarsson: *Kall blåst över oxnäset.*
Bonniers; pris häft. kronor 12:50.

"Kall blåst över oxnäset" är författarens tredje bok. Han debuterade med "Glest mellan gårdarna", en skildring från norrländska ödemarksbyar, sen följde en utflykt in i medeltiden, den historiska romanen "Rönnen droppar blod". Med boken om skogshuggarfamiljen Karlin på Oxnäset har han vänt åter till nuets värld.

Berättelsen om familjen Karlin — som likaväl kunde heta något annat för det är en norrlandsfamiljs vardagsöde som berättas — börjar med att yngste pojken hämtar sin äldre bror på lastbil från sanatoriets bårhus. Under den färden rullas det förgångnas bilder upp, faderns blodstörtning i stugans hörnsäng, skolärens disciplinerade helvete, systemens lungotsdöd i sängkätten,

Vad är det då för arbeten, som utföras på fritidshemmet, frågar någon. Frågan kan icke besvaras på några korta rader. Arbeten utföras för såväl statliga och kommunala verk som privata företagare. Till övervägande delen är det fråga om tempoarbeten, som ersättas enligt gängse ackordspriser. Det är självklart att inkomsterna variera högst betydligt. Inkomster på upp till 60 kronor i veckan och däröver ligga för mången inom möjligheternas gräns.

Men det är icke endast en plats för förvärvsarbete. Det vill även främja konvalescenternas intellektuella verksamhet. Ett rum finnes, där besökarna ha tillgång till bibliotek, tidning, radio och spel av olika slag, där studiecirkel kan samlas och samkväm anordnas. För konvalescenterna ha möjligheter till servering ordnats o. s. v.

Hemmets ekonomi är säkerställd genom samverkan mellan Göteborgs stad och de lungsjukas centralförening. Stadsfullmäktige beviljade år 1946 ett anslag å 5.000 kronor att användas dels till bestridande av hyreskostnader och dels till hemmets utrustning. Fr. o. m. år 1947 utgår ett kommunalt anslag av kronor 2.500 per år.

Göteborgs lungsjukas centralförening avstår årligen av insamlade medel ett belopp av c:a 5.000 kronor. Vidare kan nämnas att hemmet erhåller viss ersättning från de firmor för vilka arbete utföres. Inkomsten härav har hittills uppgått till ett belopp av 2.000 kronor. Slutligen kan nämnas, att Sandarnas konvalescentförening visat sin uppskattning av hemmet genom att vid upprepade tillfällen bevilja större eller mindre anslag till utrustning och drift.

Det har varit ledningen för hemmet angeläget att låta livet på hemmet utveckla sig under så fria och demokratiska former som möjligt. Den enda "ordningsföreskrift", som hittills funnits på hemmet är en devis i hallen, som lyder: "Trevnaden beror på Dig". Det är att hoppas att den skall vara tillfyllest även för framtiden.

det riskfyllda, pressande slitet med timmerhuggningen, fattigdomens förbannelse och trävarupatronernas rovdrift, brödernas sanatorieresor; en existens under ett ihållande yttre tryck och i en andlig isolering där ensamhetens blysänken sitter tätt på gemenskapslängtas metrev.

Det är en bok om timmer och tuberkulos berättad på ett fränt och friskt och absolut osentimentalt sätt. Otto Karl-Oskarsson har en korthuggen karghet i sitt ordval som verkar starkt suggestivt på läsaren, ett sätt att i sitt berättande gå rakt utan att därför gå genvägar som man inte kommer undan, som gör hans skildring till sann och obeveklig verklighet.

Denna bok rymmer några avsnitt som den som varit lungsjuk och legat på sanatorium läser med särskilt intresse. Utan att någon gång nämna ord som t. ex. arbets träning, omskolning, yrkesutbildning eller arbetsberedning är denna bok i alla fall ett nytt anklagelsesdokument mot samhället för dess uraktlåtenhet att sörja för de lungsjukas eftervård. När författaren säger att det går en kungsväg från skogen till sanatoriet, så syftar han på det sociologiska sambandet mellan skogen och tuberkulosen. Så länge det inte finns någon effektiviserad eftervård för de från sanatoriet utskrivna, ingen konsekvent genomförd yrkesomskolning för lungsjuka i tunga och påfrestande yrken, fortsätter skyttelvandringen mellan skogen och sanatoriet. Ty för att fälla träd eller barka timmer fordras inga friskintyg, den vägen är alltid framkomlig för den f. d. sanatoriepatienten och är i det industriellt odifferentierade Norrland ofta den enda. Det tragiska och meningslösa i den nuvarande situationen kan inte ges bättre än i den reflexion Klas Karlin från Oxnäset gör sista kvällen på sanatoriet, kvällen innan han ska lämna det:

"Här på sanatet har varit tryggt", sa han till sist. "Det är som att gå ut en snönatt, då man ska härifrån. Här fick man mat och lite värme — och roligt också, åtminstone vissa tag. Man får sämre mat och mindre roligt ute i snöyrån, anar jag. Och sen, man vet nästan bergsäkert att man måste tillbaka lite längre fram och med sämre hälsa. För det är ändå andra resan lungdot för mej... jag känner många timmerkarlar som gör fjärde och femte. Det hjälper inte, det går en kungsväg mellan sanatet och timmerskogen, och den är knixig. Det vore nog skönt, att, att dö direkt i stället för att gå kungsvägen. Fram och tillbaka, fram och tillbaka!"

Det är diktare som säger sanningar av det här slaget som vi behöver — både de lungsjuka och samhället.

H. S—l.

NY REDAKTÖR FÖR STATUS

Sixten Hammarberg har utsetts till den ledigförklarade posten som redaktör för Status. Han kommer alltså att från och med nästa nummer — majnumret — redigera denna tidskrift.

På grund av förbundssekreterare A. E. Gillbergs fortsatta sjukdom har Sixten Hammarberg samtidigt förordnats att intill årsmötet upprätthålla befattningen som sekreterare i De Lungsjukas Riksförbund.

Böcker man älskat går igen Av ELD

BÖCKER gjorde tidigt intryck på mig i livet. När jag var sju år bodde familjen i Hornsgatan 47 och jag gick i folkskolan. På vintereftermiddagarna när man kom hem var det alltid tänt i skyltfönstret i cigarraffären i vårt hus och där hängde varje vecka en eller flera nya kolorerade häften. Det var Nick Carters äventyr, Sherlock Holmes äventyr, Buffalo Bill och mästerdetektiven Nat Pinkerton.

Jag fick aldrig köpa något av dessa häften, men omslagsbilderna talade till fantasien. De var hemska och skakande — vår tids kolorerade press är säkert sober och fin om man skulle jämföra.

Buffalo Bill hade höga lackstövlar och satt baklänges på galopperande hästar och avfyra bolmande revolverskott mot rödskinden. Och Sherlock Holmes uppträdde på en av omslagssidorna just som han kastar masken förklädd till kvinna och griper Jack Uppskäraren om handlederna.

Gripen stavade jag igenom texten under: — Spelet är slut, Svarte Jack, ropade Sherlock Holmes hest!

Undra på att man längtade. Och på den tiden fanns det inte så mycket pojkböcker som nu. Man fick hålla sig till barnbiblioteket Saga som visserligen var vackert och roligt, men där Jack Uppskäraren inte var med och inga häften var rubricerade med den hemska titeln "Skatten i dårhuset".

Det fanns förstås en del saker men de stod i vårt tycke under barnbiblioteket Saga. Min farfar var kyrkoherde nere i Skåne och till min tionde födelsedag skickade han upp två böcker åt gossen. En kristen soldats minnen från trettioåriga kriget och "Lilla Erik eller lydandens belöning".

Min bror och jag krånglade oss igenom hälften av den kristna soldatens erinringar och kom överens om att trettioåriga kriget måste ha varit en fasligt tråkig historia.

Lilla Erik eller lydandens belöning har jag intet minne av att vi läste. Det finns gränser för vad man står ut med.

*

Endast en gång fick jag komma innanför pärmarna till de rikt färglagda kolorerade detektivmagasinen i cigarrbutikernas fönster.

Det var en äldre kamrat som kom upp en kväll och hade med sig en packe. Jag dök ner i en Sherlock Holmes-historia och hade kommit så långt som att detektiven inspärrades i en trång stencell av svartmaskerade bovar. Plötsligt hördes ett väsande ljud och han märker att gas

Våren 1946 bildades i Sollentuna utanför Stockholm en förening, som kanske av många inte tillmättes några vidare stora möjligheter att ta sig igenom det första levnadsåret. Sammanslutningen kallade sig Bokvännerna och hade till syfte att — som det står i stadgarna — "väcka och stimulera intresset för god litteratur och vackra böcker, såväl äldre som nyare." Bokvännerna ville också, hette det i stadgarna, "sammanföra författare med deras publik och genom att anordna föredrag, uppläsningar och diskussioner etc. öka förståelsen för diktens villkor och uppgifter för den enskilde och samhället."

Sällskapet Bokvännerna är fortfarande inte någon stor organisation, det räknar i denna stund omkring 1.100 medlemmar, men har redan hunnit visa att mycket gott kan komma från Sollentuna. Åtskilliga "litterära gästbud" har vid det här laget ordnats av föreningen både i Stockholm och på andra håll, där man träffat samman för att "prata böcker".

Medlemsbladet heter "Bokvännen" och maken till medlemsblad får man nog leta efter även om man råkar leva i föreningssverige. "Bokvännen" är ett en gång i kvartalet utkommande häfte, som är en lisa för själen och en njutning för ögat. Här skriver bokälskare för bokälskare. Och allt är klätt i en typografisk dräkt som förhöjer upplevelsen.

Det är ur sista numret av "Bokvännen" som vi med författarens vänliga tillstånd hämtat "Böcker man älskat går igen" av signaturen Eld, en bokvän också han.

tränger ut i cellen från ett hål uppe vid taket.

Sherlock Holmes griper ett mindre bord och ställer en stol på det. Klättrar upp och sträcker sig mot hålet för att stoppa sin näsduk i det. I samma sekund höres ett brakande ljud. Bordet faller samman och detektiven störtar till golvet i en hög bråte. Han undersöker spillrorna och finner att bord och stolsben äro nästan genomsågade. Gasen väser och väser...

I detta ögonblick inträdde min fader i rummet. Han var en allvarlig man och i tidens sätt att uppfostra ingick ju respekt som ett särskilt led. Man vördade och fruktade sin fader fast man tyckte om honom. Han grep häftet och lade det



i Husqvarnakaminen med ringblommor på som stod i tamburen.

Ännu i dag väser gasen och Sherlock Holmes sitter något omtumlad bland söndersågade bord och stolar. Än i dag undrar jag hur det gick.

Han dog dock icke. Det konstaterade jag några år senare. Då kom i mina händer Conan Doyles En studie i rött.

Det var en tjugofemöresbok och den som hittade på tjugofemöresböckerna gav ett verkligt gott stöd åt litteraturen och en knäck åt de dåliga magasinerna. Man hade inte så ofta råd att köpa dem själv — ty tjugofem öre var ju en bröte pengar — men de kom i huset. Och det var inte bara praktband som stod i hylorna utan böcker som man kunde ha med sig i sängen och dra omkring i rummen med.

Det var vardagsböcker och de lästes sönder och samman. Jag glömmer aldrig när jag vandrade med Mowgli första gången i den varma indiska natten uppför Seenoehöjderna till vargarnas håla och några år senare kunde jag förstå Petronius förfinade satir i Quo Vadis — eller trodde mig åtminstone förstå den fast man aldrig gjorde något försök att kasta åt en buse ett guldmynt med orden: Här har du, hund!

Det var i de åren då man gled långsamt från indianböckerna till den riktiga litteraturen. Man var ännu tvekan och hade en god aptit. Buffalo Bill åkte ner samtidigt med Greven av Monte Christo och Tom Sawyer. Onkel Toms stuga slukades i fullständig upplaga med alla tårar

och all klagan och allt lidande och man gav sig inte tid att pusta ut innan man hoppade över till Karl May och Old Shatterhand och Winnetou med silverbössan.

*

Men världen hade öppnat böckernas värld, äventyren vinkade och en kväll — en kväll kom jag hem med Dumas De tre musketörerna tryckt mot mitt bröst.

Det var en regnig höstafton och i den aftonen blevo inga läxböcker uppslagna på mitt bord och klockan var över tolv innan jag kröp i säng.

Då jag vaknade nästa morgon stack jag genast handen under kudden och halade fram boken. När min fader stack in huvudet och talade om att det var tid att gå till skolan hägrade en tanke för mig: Bliv skolsjuk. Tillbringa dagen med de fyra vännerna av värjan! Men d'Artagnan sade nej, jag klev upp och förvånade alla genom att ta en kall avrivning utan att låta ett ljud av klagan gå över mina läppar.

Naturligtvis kom jag för sent till morgonbönen. Vaktssoldater jagade mig, men jag höll mig undan och lyckades genom en fint klara mig. När jag steg in i klassrummet satt den sluge Richelieu redan i katedern och gav mig en lurande blick. Och jag måste säga att han besegrade mig grundligare än d'Artagnan någonsin blivit besegrad. Men när den illistige kardinalen avslutade sitt förhör med en bestämd förmodan att jag skulle bli kuggad till julen svarade jag endast med Atos vemodiga småleende.

En av mina olycksbröder behagade hångrina ty han hade hittills alltid varit sämst i klassen.

— Min herre, sade jag till honom när lektionen var till ända. Vill ni göra mig äran av ett möte på bakgården så skall jag klippa till ditt tryne så att...

Avslutningen höll på att falla till marken, men jag hejdade mig i tid, log ett nytt Atosleende och avlägsnade mig med Aramis behagfulla världsmannarörelser. Vi möttes på bakgården. Jag medförde två sekundanter vilket väckte motståndarens lumpna förskräckelse. Han förstod inte att det gällde en duell, men jag anvisade honom leende plats och kampen började.

Antagonisten utdelade ett valhänt slag som jag ironiskt leende parerade.

Vi kom för sent till historielektionen. Kamratens näsa blödde och min cheviotblus saknade rosett och var djupt urringad.

Historielektorn mottog oss välvilligt med ett leende som glimtrade humor. Det var herr de Treville, min höge chef, en förstående och sympatisk adelsman, som inte hade något emot att man smorde upp stadsvakten. För syns skull utdelade han dock disciplinstraff.

Nästa rast slöt jag med mycken värdighet fred med min förvånade fiende och

delade offrande glatt mina sista tjugofem pistoler på en munk och en kola-stäng.



Jag slukade De tre musketörerna med samma iver som den glade Portos slukade sina måltider och började med Myladys son. Och efter många år har jag ibland i vissa situationer känt ett vilt behov av att kunna uppträda lika stolt som d'Artagnan, lika lugnt och modigt som Portos, lika överlägset som Aramis och har jag någonsin lyckats aldrig så litet, bara så mycket som till hälften, så tackar jag dessa präktiga adelsmän.

Läxorna voro denna tid svåriligen försummade, men vem byter inte ut alla läxor mot Myladys son. En afton hängde jag över sista delen där Charles I:s hals-huggning skildras.



Då kom en tant på besök, stack in huvudet i vårt rum, hälsade på min broder som sysslade med att nedgöra ett kompani tennsoldater, tog slutligen i min bok och sade:

— Ska gossen sitta och läsa sådana dåliga böcker.

Ack, de tanterna. Jag sade frånvarande till min broder:

— För ut kvinnan!

— — —

Innan Charles I lade sin kropp under rottingen mumlade han stolt:

— Remember.

*

På så sätt sökte man sig långsamt in i böckerna och många, många år efteråt då man fått söner kände man igen det

där alltihop och upplevde det för andra gången.

Det började en gång för länge sedan då min fyraårige son hade ådagalagt en häpnadsväckande okunnighet i läsning och skrivning — jag trodde att han kunde det där, men när jag upptäckte att så ej var fallet beslöts att inköpa en abc-bok.

På den tiden levde jag mycket tillsammans med Levnadskonstnären och Ararat och det var glada herrar med stort intresse för läsning.

— Barnet skall ha en ABC-bok, sade Ararat. Och så uppsökte vi stadens boklädor.

Det var före barnets sista stora period och det visade sig häpnadsväckande nog att det inte fanns någon riktig ABC-bok i staden år 1931. Vi sökte i fyra boklädor i Gamla stan och rådgjorde med biträden som var mycket förstående och kloka, men ingen visste råd.

— Det skall vara en ABC-bok med tupp i, sade jag. En tupp som kan värpa då och då när man läst flitigt. Så hade jag det.

— Precis, sade Ararat. Det skall vara en tupp med grön hals, gul mage, röd kam och cerisfärgade ben. På morgonen när man vaknar ligger boken på sängkammabyrån och det är liksom en liten svart glänta i bladen. Då lyfter man upp den och se, där tuppen står ligger det en svartbrun femöring med en fisk på. Solen lyser genom fönstren och efteråt får man varm choklad och bullar med smör. Har ni en sådan ABC-bok?

— Nej, sade biträdet och log, men, vi har den här.

Och han kom halande med en bokstavs-bok av idel blomster.

— Vackert, sade vi. Stiligt. Men ingen tupp.

Hur skall ett barn kunna lära sig läsa utan tupp.

Slutligen hittade vi i den fjärde affären äntligen en ABC-bok med tupp. Glada slog vi upp den. Men på tredje sidan stod Herrens bön — — — och på fjärde och femte Tio Guds bu — — —

— Detta är ju häderi, sade Levnadskonstnären. Menar man att vi ska sätta den skälvande Fader Vår i händerna på en unge som inte kan ABC. Skall den fyraårige keruben stava sig igenom att han icke bör hava lust till sin nästas hustru. Nej, det är för galet. Man minns väl hur det gick i en familj där den lilla söta gossen lärde sig barnens bön för tidigt. När pappan kom in i sängkammaren på kvällen satt pyret med knäppta händer i sängen och läste:

— Gud som haver barnen kär.

har du någon ull — — —

Så kan det gå när man sätter allvarliga saker i händerna på ungarna.

Men ingen annan bok med tupp fanns och sedan vi inköpt Kattresan tog vi själva itu med att författa en ABC-bok.

(Forts. å sid. 13.)

MITT BARNDOMSHEM

När Jan Fridegård debuterade för ett femtontal år sen tömde den litterära kritiken sina sophinkar över honom. Sällan har en författare mottagits med så många smädelser och glåpord. "Jag Lars Hård", boken om Jan Fridegård's eget liv, bedömdes av en ansedd stockholmskritiker som "dräng- och dragonmentalitet i sin kompakta busaktighet. Boken borde ha hetat porträtt av en lymmel för att inte lura godtroget folk att köpa den."

Nu går Jan Fridegård's böcker ut i jätteupplagor, landets mest ansedda kritiker mobiliseras att recensera hans böcker när de kommer. Han anses av många litterära bedömare i denna stund vara den svenske författare som skriver det renaste språket. Han hör till de födda språk-konstnärerna som intuitivt finner sin egen uttrycksform.

Jan Fridegård är en diktare som fått upprättelse. Vad han själv en gång förutsade har hänt: "...såvitt eviga lagar gällde, måste den som levat på botten så länge som jag, till sist följa sin längtan och flyta upp till ljus och lugn."

En tid av sitt liv var Jan Fridegård lungsjuk. I några av sina böcker har han snuddat vid denna sjukdomstid, men den intar en undanskymd plats i hans självbiografiska berättelser. "Det är så många som skrivit om lung-sot att jag inte behöver öka deras antal", skriver han på ett ställe i "Här är min hand", boken om hur han blev författare. I samma bok har han i alla fall på bara ett par rader sammanfattat något väsentligt av det han upplevde under den tid han låg lungsjuk:

"Sköterskan kom in med ett papper där jag fick skriva under att jag var medellös, och jag kände obehag inför denna påminnelse utifrån folkhemmet. Men jag låg sjuk nu och ingen kunde göra mig något förrän jag åter kom på benen. Samhället skulle ligga som en morrande hund utanför sjukhusporten, när jag kom ut..."

För Jan Fridegård som för så många andra var tiden på sanatoriet trots allt trygghetens tid. Det var efter utskrivningen som bekymren, nöden, tristessen, hopplösheten skulle möta.

Han är en av våra stora sociala diktare. Anonym steg han fram från samhällets botten, som en som sett livet inifrån eller kanske snarare underifrån, och med en klarhet, renhet och ärlighet som man sällan finner visade han hur samhället inte bara misshandlar de fattiga utan också brutaliserar dem som människor. Individerna måste vara på sin vakt mot dessa brutaliserande krafter, menar Jan Fridegård. Som han formulerat det: "Min innersta och knappt medvetna mening med att berätta om mig själv har varit att, inge medmänniskor som är illa ute, mod och kraft att slåss vidare, att aldrig ge upp. Jag släppte inte kontakten med anden i jävulens år. Och om man stupar på vägen så kan man åtminstone falla i den riktning man går."

Bakgrunden till flera av Jan Fridegård's böcker är hans ursprungsmiljö, han återvänder ofta till denna värld. Sina föräldrar har han skildrat med en kärlek som lyser förklarad genom slitet och fattigdomen. Den här med författarens vänliga tillstånd återgivna skildringen "Mitt barndomshem" förekom i den till julen på Wahlström & Widstrands förlag publicerade samlingsvolymen "Barndomshemmet".

Av

Jan Fridegård



En mörkljum augustikväll det år jag fyllde 4 eller 5 år stod några stutare och deras hustrur i en grupp utanför sina stugor och pratade innan de gick in för natten. Vi unga lekte omkring dem, och ur skymningsgräset hördes vårtbitarnas höga gnisselsång.

Fäder och mödrar var av någon anledning vid gott lynne och såg välvilligt på vårt hoppande och springande. Så sade min far till oss:

— Den av er ungar som törs gå bort till asparna och tillbaka igen får två öre.

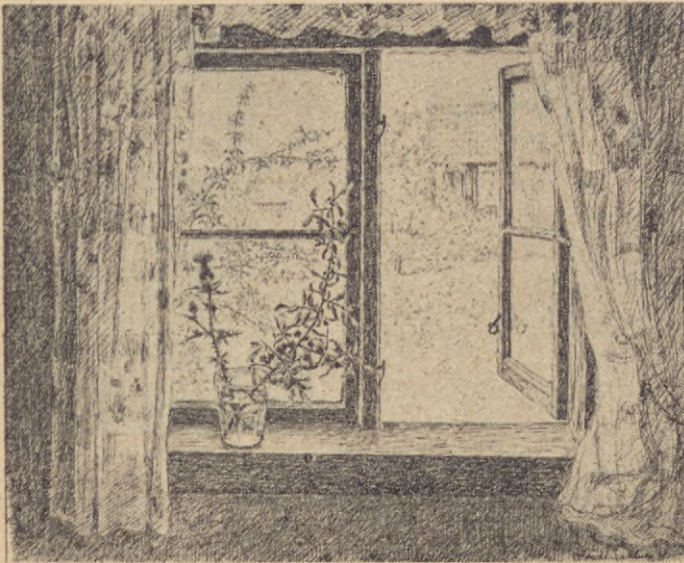
Det blev tyst och tveksamt i barnflocken. Högt över mig skrattade far redan triumferande i sitt svarta skägg. Jag beundrade honom starkt och ville visa mig duktig inför honom. Långt borta prasslade aspungen hemskt när jag gav mig på väg mot den, och det hade blivit alldeles skumt.

Jag tyckte att vandringen var utan slut, men till sist stod jag framför aspungen. Den reste sig som en sjungande vägg framför mig när kvällsvindens svaga fläktar kom utifrån åkrarna. Så rädd jag var, greps jag av en underlig glädje där i ensamheten, och sedan dess har jag alltid känt mig dragen till aspar. Jag tog ett löv som segertecken och sprang tillbaka. Snart tyngde tvåöringen ljuvligt i min hand, och det låg beröm i fars skratt.

Något av denna stämning kommer ännu tillbaka när jag tänker på mitt barndomshem. Armodet var stort och föräldrarnas slit nästan ofattligt när man efteråt tänker på det. Men fattigdomen var stark och renlig — mina föräldrar var stolta och krusade ingen. Min mor hade ett ordstäv som hon ofta stödde sig på och som också växte fast i mig: "Fattig men stolt, hövligt mot alla men krusar för ingen." Och min far bar alltid oppositionen, för att inte säga revolutionen inom sig. När han hade brännvin hemma, höll sig godsägaren helst undan och kunde ändå inte sitta säker på sitt kontor. Med en underlig eld i ögonen gick far ibland ned och talade om för honom att han var en utsugare och att han inte borde sitta för säker på sin plats. Bland sina kamrater talade han om nödvändigheten av sammanhållning och förebådade den organisation som i dag är ett starkt faktum bland lantarbetarna.

Under de första 10 åren mina föräldrar var gifta, bodde de i ett enda litet rum med öppen spis. De 4 första barnen kom till världen i det rummet. Fars årslön översteg ingen gång 125 kronor. Mor hade 7 kronor i månaden för att mjölka 3 gånger om dagen och diska flaskorna. Det kan aldrig skrivas och talas nog om hur svensk arbetarklass har arbetat och slitit ont — troget och uthålligt, men utan att förtrålas i sinnet. Det går en direkt linje från lagman Torgny, som på Uppsala domarhög hotade Kung Olof till livet om han inte böjde sig för folkets fredsvilja, och till min far som i obändig frihetskärlek och rättskänsla skällde ut sin herre och godsägare.

Bondgården, där jag framlevde mina första 7 år, låg i en soltorr trakt och det fanns ingen sjö eller å på mils avstånd. Bruna enbackar, torra convolveldiken och smultronglödande skogs-



Harald Sallberg: Stugfönstret. Teckning 1941.
Tillhör Nationalmuseum.

hyggen tar stor plats i minnet från den tiden. Det var en mil till den lilla staden, och när livets elände höll på att bli min far övermäktigt, stack han i väg dit genom skogarna för att köpa en liter sedan han gjort undan förmiddagsjobbet i ladugården. Enköping var mina föräldrars stad, och de kände vartenda gård och vartenda präng där. Far var son till indelta soldaten From, vars fader kom som rymling från öster, och min morfar hörde till dragonerna och hette Lyster.

Första gången jag fick följa med far till Enköping, tog han mig med till ett plank och visade med stolthet en rad små gropar i träet. Det var efter hans blydaggbeväpnade hand som han slagit i där en gång när han i ungdomen blivit överfallen av busar.

— Den gången var Janne jävlaranamma i lektagen, skrattade han om sig själv, och jag tyckte att skrattet luktade karl. Alltså brännvin, skägg och snus. Min far föraktade till sin död sena tidens män som inte såg ut eller luktade stort annorlunda än fruntimmer.

Vad som stod kring väggarna i vårt hem var naturligtvis alldeles värdelöst och inropat på auktion. Vi låg på halm som prasslade och stack. Barnen avlades och föddes vid halmens prassel. Och det fanns ingen möjlighet för en statarhustru att hålla lössen från hemmet. Min mor förde en nästan livslång, förtvivlad kamp med lusarmén. Sedan vi barn lagt oss, fick vi

ge henne våra skjortor och hon for med näsan utefter sömmarna medan fotogenlampan susade alldeles inpå. Vi låg nakna och magra och väntade till dess våra skjortor kom singlarde genom luften. Och jag minns också mina systrars grinande ansikten när mor löskade dem med täljkniven i deras långa hår.

I kammarn sov far under tiden, och vi såg hans svarta huvud på kudden. I mer än 50 år steg han upp före halv 4 varje morgon, och dagsverket var inte slut förrän 7 på kvällen.

Det fanns ett psalmboksfront drag bland statarna även om de inte ville ta fram gud till vardags. Då kände de sig mera hemma med fa. Jag minns ett samtal om religiösa ting mellan min far och hans kamrat oxgubben. Det gällde vilka som kunde tänkas komma in i himlen efter döden. Om det nu fanns en skaplig plats efter detta slitsamma liv.

— Ska man gå i körkan för att bli salig en gång så lär jag inte bli det, sade far. Men annars har jag inte lurat en medmänniska på ett öre utan hjälpt där jag kunnat. Och ungar har jag inte skaffat till fler än dom jag fött opp. Sânt kunde räknas på högsta ort, tycker jag.

— Gå i körkan, svarade oxgubben, och de grå mustaschernä klippte argt. Jag har arbetat vartenda söndag sedan jag var 11 år. Ser inte den där gud till sânt är han orättvis och orättvisa har jag aldrig tålt. Jag kommer att be honom dra inne helvete.

Detta stämde i stort sett med den tidens religiösa uppfattning bland de fattigaste. Jag gör mitt arbete och lurar ingen. Därför behöver jag inte gå i kyrka eller missionshus eller åbäka mig på andra sätt. Det var en arbetets och renhårighetens religion lika god som någon annan.

Kring matbordet i vårt hem fanns det inte stolar åt alla utan vi måste stå och äta till dess de äldre undan för undan flög ut ur boet. Somrar och vintrar gick vi i samma trasiga och lap-pade kläder i skolan. Numera ser det ut som en gåta hur vi klarade oss. Om vinterkvällarna tog mor vecken ur minsta fotogenlampan och strök med den över våra svullna, blåroda fötter. Det gällde för en bra huskur och den var framför allt billig.

Men sammanhållningen var god, och det låg säregna och nästan vackra stämningar över eländet ibland. Inte kom de av fattigdomen men trots den. Min fars lätta och skiftande lynne var kanske ett arv österifrån, och han förstod att skapa värden ur själva bristen. Min barndom liknar mycket en saga när jag vänder mig om och ser tillbaka på den, och far är alltid sagans huvudfigur. Och min mor vandrade stilla genom sitt slitsamma liv, både mor och hustru åt sin gladlynte make. Inte många ord kom över hennes läppar, men blicken var tung av oro för de sina — kanske mest för sonen som hon aldrig fick se lyckas med något han företog sig.

Far och jag återkallade ofta hennes minne sedan hon var borta. Sista gången satt vi på en soffa vid stranden av den stilla flytande Enköpingsån. Det var in på 40-talet och vi var som vänner och jämnåriga. Vi talade gott om mor, framkallade tillfällena vi båda kom ihåg och far skrattade i sitt skägg.

— Såna fruntimmer växer det tammefan inte opp nu för tiden, sade han.

På soffan mellan oss stod en halv liter brännvin och i nävarna höll vi varsin korvstump som tilltugg. Polisen, som gick förbi och mötte fars glittrande blick, vände sig bort och log. Stunden blev en av de bästa i mitt liv.

Och jag är tacksam för mitt barndomshem. Fattigdomen var stor men frisk som en motvind.



Lätt parkering
med HERMES

- Vriddbart parkeringsstyre med säker klockkoppling
- Självcenterande framhjul och extra kraftigt markstöd
- Praktiskt, uppfällbart bärhandtag
- Hermes precisionbyggda cyklar gå längre än de flesta

NYMANBOLAGEN AB

Fabriker och huvudkontor: Uppsala
Avdeln.kontor: Stockholm, Göteborg, Malmö, Linköping, Karlstad, Luleå

Sågade och hyvlade trävaror
Byggnadsplattor
Brännved av alla sorter
Kol och Koks

Uppsala läns skogsägareförening u. p. a.
Telefon namnanrop "Skogsägareföreningen"

JAZZENS UTVECKLING

Av ROLF DAHLGREN

Jazzens historia är de amerikanska negrernas historia, och den kan mer eller mindre klart spåras så långt tillbaka, som det i USA har funnits en talrik färgad befolkning. Detta innebär dock inte, att den som en färdig musikform medförts från Afrika. Jazzen föddes i Amerika, och dess afrikanska inslag är säkerligen ganska obetydligt.

Det är framför allt i den enkla, starkt markerade rytmen man tror sig kunna spåra samhörigheten med de afrikanska urskogsfolken, men det är knappast något som innebär något bevis. Folkmusik är nästan alltid rytmisk, och trummornas monotona dunkande låter på ungefär samma sätt världen runt. De negrer, som kom till Amerika som slavar, kom från olika delar av Afrika och talade en mängd olika dialekter. De hade knappast någon möjlighet att hålla fast vid sin nedärvda kultur utan tvingades att snabbt anpassa sig efter den vite mannens hårda värld. För att lugna de undertryckta slavmassorna använde sig de vita härskarna av det radikaledel som prövats så många gånger förr och visat sig effektivt — religionen. De rätts- och rotlösa negrerna anammade tacksamt de nya läroarna, och de psalmer som predikanterna lärde dem blev grunden för deras kommande musikaliska traditioner. Psalmerna omformades till naivt troskyldiga "spirituals", och jämsides med dessa utvecklades så småningom också en mångfald mer världsliga arbets- och kärlekssånger — i regel byggda på en enkel harmoniföljd över 12 takter, s. k. "blues".

Det beräknas, att 60 millioner negrer under de ungefär 200 år slavtransporterna varade fördes bort från sina hem i Afrika, men av dessa kom endast 10 millioner fram till Amerika. De övriga avled under de ohyggliga transporterna. På 1860-talet vid inbördeskrigets slut — då negrerna fick sin frihet — uppgick deras antal till c:a 4,5 millioner, och de utgjorde således en ganska stor befolkningsgrupp. Av dessa fanns nära 4 millioner i sydstaterna, där de hållits sysselsatta på bomullsfälten. Åtskilliga stannade kvar på sina gamla arbeten även efter frigörelsen, men ett mycket stort antal sökte sig in till städerna till dess bättre arbetsmöjligheter och högre löner för att där få njuta av sin nyvunna frihet — en frihet, som de snart skulle finna vara helt skenbar. Överallt föraktades de och kördes undan, och endast de smutsigaste och sämst be-



Den främste av jazzens solister
Louis Armstrong.

talda arbetena stod öppna för dem. De gamla slavarerna och deras ättlingar blev inte fria amerikanska medborgare utan kom att utgöra en bottendrägg i sydstatstädernas fattiga slumkvarter.

De flesta samlades i New Orleans, den stora hamnstaden, som under 1800-talets slut alltmer utvecklades till att bli centrum för sydstaternas ekonomiska och sociala liv, och där blev de betjänter, bärare o. dyl. åt den förmögna vita befolkningen. Det var här jazzmusiken tog fast form. Det fanns praktiskt taget inget annat medel för de färgade än musiken, när det gällde att få ge utlopp åt konstnärlig fantasi och skaparkraft, och redan tidigt kom unga negrer att ta upp de vitas instrument — huvudsakligast då blås- och slaginstrument. Någon egentlig utbildning fick de knappast och kunde sällan läsa noter, men dessa brister uppvägs av deras gehör och äkta musikaliska känsla. Redan på 1870-talet finns i New Orleans ett par mässingsorkestrar sammansatta av färgade, och fler kom till under seklets sista årtionden. New Orleans var vid denna tid en stad där musiken spelade en mycket stor roll, och orkestrarna var flitigt i aktion. Cirkusar, auktioner, valmöten, teaterföreställningar och dansaft-

nar — allt skulle reklameras genom paraderande orkestrar, som spelande tågade genom gatorna, och snart engagerades också negerband till många av stadens restauranger, spelhus och danssalonger.

En och annan åhörare kanske chockades av den nya musikens fränt färgstarka effekter, men samtidigt tjustades man av dess suggestiva rytm och dess djärighet och melodiska uttrycksfullhet. I musikbildade kretsar tog man dock ännu inte musikformen så allvarligt, och under 1800-talet var det faktiskt endast en del européer som upptäckte dess konstnärliga värden. Anton Dvorak t. ex. skrev under sin vistelse i Amerika på 1890-talet den kända symfonien i E-moll (opus 95) "Från den nya världen", som i hög grad har influerats av negroid musik, och det samma gäller en del av hans andra kompositioner som t. ex. den s. k. "Negerkvartetten" (opus 96 i F) och stråkkvartetten i Ess-dur (opus 97). Fredrika Bremer, som besökte Amerika 1849—51, förklarade efter hemkomsten, att hon just inte saknade någonting här hemma annat än de svartas sånger...

Jazzen blev för den fattige negern inte bara ett sätt att uttrycka sorg och glädje, längtan och vemod — den blev också ett medel att hävda individen och den egna personligheten. Sekelskiftets förnämsta negermusiker var kända av alla i New Orleans, och många av dem — t. ex. de legendariska trumpetarna Buddy Bolden och King Oliver — var publikidoler i så hög grad som nu en färgad kunde vara det. Orkestrarna bestod vid denna tid i regel av trumpet, klarinett, trombone (basun) samt några av rytminstrumenten gitarr, bas, trummor och piano. Tekniskt kan musiken beskrivas så, att trumpeterna spelade melodien och de andra två blåsarna improviserade fristående stämmor på harmonionerna — trombonen under och klarinetten över melodien — varigenom man fick fram ett slags polyfon flerstämmighet.

Under 1900-talets första årtionde började negrerna söka sig upp till Chicago, där de framför allt sedan det 1:a världskriget brutit ut togs emot med öppna armar av stadens många industrier. De förde med sig jazzen, som nu spred sig norr ut följande Mississippi, och de många negerorkestrar, som engagerades till resenärernas förströelse på flodbåtarna mellan New Orleans och Chicago, bidrog också till att sprida musikformen. Sedan



En berömd pionjörorkester, Fletcher Hendersons, så som den tog sig ut i början av 30-talet. Ytterst till höger igenkänns de berömda saxofonisterna Buster Bailey och Coleman Hawkins.

det ökända nöjesdistriktet i New Orleans, Storyville, stängts av myndigheterna i oktober 1917 flyttade praktiskt taget alla de gamla orkestermusikerna upp till Chicago, som därefter i ungefär 15 år blev centrum för jazzen.

I Chicago ändrades jazzens förutsättningar och som en följd därav även själva musiken. Man var på väg in i 20-talets gangsterepok med dess politiska korruption och hetsiga, mekaniserade nöjesliv. Där fanns lika stor användning för jazzmusik som i sydstaterna, men det lugna livet med gatuparader och utfärder på solstekta flodbåtar var borta.

King Oliver hörde till dem som reste norrut, och han var under flera år en ledande stjärna även i Chicago. Han hämtade också efter en tid upp en ung lärjunge som 2:a trumpetare i sitt band — en lärjunge, som snart skulle visa sig vara en av jazzens största personligheter, nämligen Louis Armstrong. Det var i hög grad denne som orsakade att Chicagojazzen fick en mer solistisk prägel, d. v. s. hela ensemblen spelade huvudsakligast i första och sista chorus (refrängen), och däremellan turade de enskilda orkestermedlemmarna om att ge sin personliga tolkning av melodien. En annan omständighet som bidrog till att ge jazzen en i någon mån ny stil var att vita musiker nu började inkräkta på de färgades hegemoni och med dessa som tydliga förebilder lägga sig till med ungefär samma spelsätt.

Av de vita orkestrar som framträdde i början av 20-talet kan nämnas New Orleans Rhythm Kings, som i Leon Rappolo hade en fantastisk klarinettist, och Wolverine-orkestern, som hade ett 18-årigt geni på kornett, Bix Beiderbecke, vilkens smakfulla, lyriska spel samlade skaror av ödmjukt lyssnande musiker som åhörare varje kväll. En vit skolorkester var vid denna tid också ganska uppmärksam, vilket inte är så underligt, då praktiskt

taget samtliga av dess unga medlemmar senare skulle komma att bli världsberömda jazzstorheter, saxofonisten Bud Freeman och trumpetaren Jimmy McPartland bl. a. Till samma krets hörde också Benny Goodman, Gene Krupa m. fl.

I Chicago började man alltmer använda saxofoner till jazzmusik och detta, jämte det allt vanligare bruket av två trumpeter, banade väg för de större banden och deras mer omsorgsfullt utskrivna och arrangerade musik.

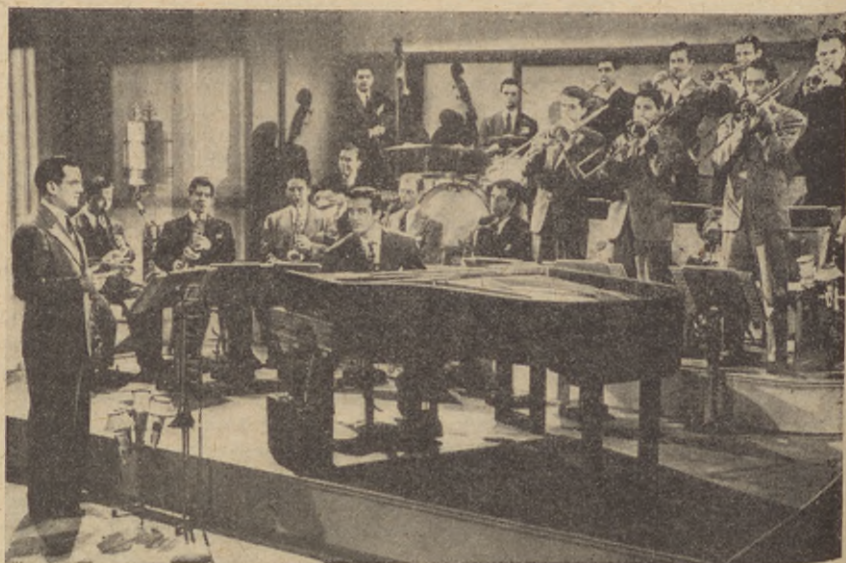
Paul Whiteman inledde omkring 1922 sina försök att närma jazzen till den traditionella konsertmusiken. Han spelade rytmisk dansmusik med sin orkester, i vilken bl. a. ingick ett par saxofoner, flera violiner, cello o. s. v., och i februari 1924 gjorde han det vågade experimentet att med nära nog fullbesatt symfoniorkester i Aeolian Hall i New York ge en konsert med ett flertal jazzbetonade verk. Bl. a. uppfördes Gershwins berömda

"Rhapsody in Blue" nu för första gången. Denna form av symfonisk jazz har dock aldrig blivit vad Whiteman avsåg. Den blev en "bastardmusik" och har betraktats med lika stort misstroende av både jazzälskare och anhängare av klassisk musik.

Samtidigt utvecklades också en annan form av orkestrerad jazz, som mer tog sikte på den improviserade formens rytmiska figurer och solistiska frihet, och det är efter denna linje våra dagars swingmusik har utvecklats. Föregångsmännen var i detta fall negrerna Fletcher Henderson, Benny Moten, Don Redman m. fl., samt naturligtvis Duke Ellington, vilken med sin outtömliga idériakedom och skaparkraft dominerat musikformen i mer än 20 år.

Dessa stora orkestrar ersatte dock aldrig helt de många små band, som spelade improviserad musik, men under världskrisen omkring 1930 gick den "äkta" jazzen tillbaka i mycket hög grad. Restauranger och danslokaler hade dåliga tider, och det gällde att anpassa musiken för så bred publik som möjligt. Överallt spelades gråtmilt sentimentala schlagers av banalast tänkbara slag, och Chicagos jazzstjärnor blev medlemmar i sweetorkestrar av typen Guy Lombardo och Paul Whiteman. Atskilliga flyttade till New York, som, när krisen efter ett par år var över och nöjeslivet sköt ny fart, blev jazzens nya centrum.

Det var nu swingepoken började. Benny Goodman, bröderna Jimmy och Tommy Dorsey, trumslagaren Chick Webb m. fl. startade stora orkestrar, som i sitt spelsätt anknöt till den stil som tidigare lanserats av Henderson, Redman o. s. v., och samtidigt blev också de små traditionella banden på nytt populära. I stort sett kan man säga att jazzen fortfarande befinner sig i detta skede. Under de senaste åren har visserligen en ny stil förts fram med bl. a. de i vårt land nyligen turnerande



Glenn Millers orkester — typen för en stor modern dansorkester.



Jazzens största geni — Duke Ellington.

Dizzy Gillespie och Chubby Jackson som förespråkare. Denna s.k. "be-bop" kan sägas vara mer surrealistisk än den tidigare musiken med bisarra melodiintervaller och disharmonier och en stor frihet från vedertagen musikalisk form. I vad mån den kan påverka den fortsatta utvecklingen är för närvarande omöjligt att säga.

Jazzen har numera — åtminstone i Amerika, men även på andra håll — blivit "big business", och de ledande orkestrarna är jätteföretag, som utom musikerna sysselsätter staber av impressarier, arrangörer, repetitörer, rekvisitapersonal, publicitymän m. fl. Negrerna behåller väl fortfarande sin dominerande position, men skillnaden mellan "vit" och "svart" musik tenderar att med åren bli allt mindre. Vår tids jazz skiljer sig avsevärt, men inte alltid till det bättre, från vad som presterades i New Orleans för 50 år sedan. I många avseenden har den kommersialiserats, blivit innehållslös och vulgär — men ändå har den kvar åtskilligt av konstnärligt värde. Det har ibland anmärkts på att den inte kan ge lugn, uppbyggelse och frigörelse på samma etiskt upphöjda sätt som äldre tiders konsertmusik. Men den har aldrig syftat till något sådant. Den vill hellre skildra det levande, pulserande nuet; den tränger in i verkligheten i stället för att frigöra från den. Den är ärligare och mer rättfram än forna tiders ofta falskt romantiska, känslomässiga populärmusik. Romantik är inte sällsynt i jazz, men den är reell och uppriktig — den gränsar ibland till melankoli och lidelse, ibland till sinnlighet eller extas.

Ursprungligen var jazzen uttryck för de färgades osäkerhet och speciella konflikter, och den präglades av den miljö, ur vilken den växt fram — av fattigkvarter, bordeller, smutsiga storgator och instängda, unknä kyffen. Dess ställning som symbol för rasmedvetandet är numera på väg att försvinna, men den är

BÖCKER MAN ÄLSKAT...

(Forts. fr. sid. 8.)

Guldsmeden hjälpte oss men mot slutet blev det knepigare. Vi hade då hunnit till källaren Pelikan på Söder och till bokstaven Q.

Q är ett så kufiskt tecken så det stoppar vi i säcken.

Längre kom inte vi ansvarskännande pedagoger för då kom vi underfund med att små barn använder inte bokstaven Q.

Själv upptäckte jag inte den bokstaven förrän jag var sju år och klarade mig ändå.

Så småningom lärde sig sonen i alla fall läsa. Och han visade samma glupande hunger som jag. Jag märkte hur älsklingsböckerna gick igen och hur han gick igenom perioder så att säga.

En gång hade jag lyft ett honorar och kände mig lycklig. Och såsom kinesen när han är glad köper en fågel och släpper den fri så gick jag in och köpte en flygmaskin åt Stefan, en gummielefant åt Mats och slutligen en bok åt sonen — Anderssonskans Kalle av Emil Norlander som jag erinrade mig att jag läst i tioårsåldern när den var nyutkommen.

Den lille Stefans flygmaskin flög ut i sjön och var försvunnen, Mats dängde sin gummielefant i väggen och sade gägää, men Anderssonskans Kalle satte sina spår.

Det började strax efter middagen. Uppifrån övre våningen trängde plötsligt ett underligt ljud som lät som ett badkar tömts. Sedan började det kvillra som en stupränna i snösmältningen och som fåglar en vår, och så slutade det med några ostämnda klarinettlåtar i högt läge:

— Vad i all världen är det där? sade jag och lade undan cigarren.

Ljudet kom genast tillbaka — badkar — kviller å la stare och vårbäck och så ännu hesare klarinett-tjut. Sedan lät det som om någon kvävdes i en kudde.

Jag knegade trappan upp och fann sonen på sin bäddade säng stående på alla fyra i den mest obekväma ställning man kan drömma sig, men med näsan djupt nere i Anderssonskans Kalle.

Just när jag kom upp exploderade han återigen och började dunka i kuddarna och låta.

— Far, sade han — hör här.

Och han gav mig till livs ett väl tilltaget smakprov ur Anderssonskans Kalle. Men jag är ju jävig — den boken finns någonstans långt inne i min själ och jag har väl antagligen gråtit av skratt någon gång över den jag också. Sådant gör man

ändå aktuell, ty samma problem gäller i dag den moderna människan i gemen. Kanske är det denna dess allmängiltighet och dess realism och oräddhet för grälla effekter som skall kunna göra jazzen legitim och erkänd. I varje fall tycks den ha större förutsättningar än någon annan musikform att bli vår tids internationella folkmusik.

inte om två gånger i livet. Den man har älskat och inte älskar längre betraktar man med häpnad eller stilla vemod.

Inte en fnissning fick jag över mina läppar. Men när jag travade nerför trappan igen hörde jag åter ett förstulet fnitter, som växte till fågellåt och rännillsorl och slutade med hänförförda tjut.

— Vad i friden är det med pojken? sade min fru med skrattlysten röst när jag kom ner. Han exploderar och du skrattar också?

Tänk att en bok kan vara så rolig för en tioåring.

Ett år efter denna episod hittade jag honom på mattan i mitt rum som vanligt med näsan i en bok.

— Vad läser du nu för något?

— Om Dorian Grejs porträtt. Den är skarp.

Jag häpnade åter över en gosses förmodligen att glupa i sig allting i fråga om böcker och över att Dorian Grey var skarp.

*

Så kom jag så småningom underfund med att ens egna älsklingsböcker blev grabbarnas — i stort sett. De hittade förstas nya idoler men de stora verken står sig.

Och vad man själv tycker är allra underligast är att pojkar långt ner i tioårsåldern läser samma saker som man själv ibland med glädje njuter om och ännu dyrkar. Det var inte alls länge sedan som jag en kväll gick omkring och murrade i kåken:



— Farao, jag läste en bok i går kväll och nu är den weg. Vem har tagit den på mitt nattduksbord?

— Vad var det för en bok? sade min fru med glad likgiltighet.

— De tre musketörerna.

— Den har Mats knyckat. Säg bara åt honom att han får sluta läsa nu och släcka.

Och så gick jag in och rövade De tre musketörerna från det klagande barnet. Det är gudskelov inte nyttigt för barn att läsa på kvällarna. Och han hinner — han hinner läsa De tre musketörerna.

Teckningar av författaren

FRITIDSHEMMET I GÖTEBORG



Ovan: Nedskrotning av likströmsmätare för Elverket i Göteborg.

★

Nedan: De här flickorna plockar isär räkneverken i mätarna.



Ovan: Här nitas detaljer till espagnoletter. Fritidshemmet har haft stora beställningar på sådant arbete.

★

Nedan: Man förfogar redan över en liten maskinpark och har därför kapacitet för en del olika monterings- och borrhingsarbeten.



FRITIDSHEMMET I GÖTEBORG är en skapelse av en lungsjuka för lungsjuka. Det är ingen stor och imponerande anläggning — än så länge åtminstone — utan en ganska anspråkslös institution. Men den som läser Einar Linds artikel "Vårt fritidshem" i detta nummer av *Medicine* får, skulle vi tro, en bra bild av vad detta hem redan kommit att betyda för de lungsjuka konvalescenterna i Göteborg.

Vi har här ett lysande exempel på vad lokala initiativ kan betyda i arbetet på att organisera de lungsjukas eftervård. Detta fritidshem och dess utveckling är ett belegg för vikten av att man — utredningar och betänkanden i all ära — genom praktiska försök och framkomliga vägar för att finna de bästa formerna för den eftervård av de lungsjuka, som ännu är ett felande länk i svenskt tuberkulosbekämpande.



Lever han eller är han död?

Av Mark Twain

Jag tillbringade mars månad 1892 i Mentone vid Rivieran. I denna undan-gömda vrå har man privat alla fördelar, som man har offentligt i Monte Carlo och Nizza några mil längre bort. Det vill säga, man har det böljande solskenet, den balsamiska luften och det klarblå havet utan de störande tilläggen av människo-sorl och bråk och bjäfs och prål. Men-tone är lugnt, enkelt, fridfullt, anspråks-löst; de rika och praktälskande komma ej dit. Jag menar: i allmänhet komma de rika ej dit. Då och då kommer en rik man, och jag blev nu bekant med en av dem. För att ej röja honom vill jag kalla honom Smith. En dag på Hotel des Ang-lais, vid andra frukosten, utropade han:

— Fort! Se på mannen som går ut just nu. Inpränta i minnet vartenda av hans drag!

— Varför det?

— Vet ni vem han är?

— Ja. Han har varit här i flera dagar innan ni kom. Han är en gammal och

Läsare av denna berättelse av den amerikanske humoristen Mark Twain ska kanske vara intresserade ta del av följande ur Norstedts Uppslagsbok hämtade uppgift:

MILLET, JEAN FRANCOIS (1814—1875). Fransk målare. M. var bond-son och härav har hela hans måleri fått sitt särmärke. Hans konst röjer vördnad för kroppsarbetet på sam-ma gång som det finaste sinne för naturens skiftande stämningar. Bl. arbeten "Axplockerskor" och "Angelus" (bägge i Louvre). M. var även en framstående etsare.

mycket rik f. d. sidenfabrikör från Lyon, påstås det, och jag antar att han står ensam i världen för han ser alltid så sorgsen och drömmande ut och talar inte med någon. Han heter Théophile Magnan.

Jag antog att Smith nu skulle förklara

det livliga intresse han visat för mon-sieur Magnan, men i stället försjönk han i djupa tankar och var tydligen under några minuter förlorad för mig och den övriga världen! Då och då förde han fing-rarna genom sitt silkeslena vita hår för att underlätta tankeprocessen, och under tiden lät han frukosten kallna. Slutligen sade han:

— Nej, det är borta, jag kan inte kom-ma ihåg det.

— Vad är det ni inte kan komma ihåg?

— Det är en av H. C. Andersens små vackra sagor. Men jag har glömt den. En del av den lyder ungefär så här: en gosse har en burfågel som han håller av men tanklöst försummar. Fågeln stäm-mer upp sin sång ohörd, men till sist börjar den lida av hunger och törst, sången blir klagande och matt och upp-hör slutligen — fågeln dör. Gossen kom-mer och grips av samvetskval ända in i hjärterötterna; bittert gråtande ropar han på sina kamrater och de begravna fågeln

med den ömmaste omsorg och med utsökt prakt. De arma varelserna veta inte att det ej är barnen allenast, som svälta ihjäl sångare och poeter och sedan ge ut så mycket för deras begravning och minnesmonument, att de för vad detta kostar skulle kunna hålla dem vid liv och inrätta det behagligt och bekvämt för dem. Nu är...

Men här blevo vi avbrutna. Vid tio-tiden på kvällen mötte jag Smith, som bad mig komma upp på hans rum för att röka och dricka whiskytoddy. Det var ett trevligt rum med bekväma stolar, klara lampor och en vänlig brasa av doftande olivved. Till på köpet kunde vi höra det dämpade vågsvullet utanför. Efter den andra whiskytoddyn och en lång stunds behagligt samtal sade Smith:

— Nu äro vi vederbörligen preparerade — jag för att berätta en egendomlig historia och ni för att lyssna till den. Den har varit en hemlighet i många år — en hemlighet mellan mig och tre andra; men nu skall jag bryta förseglingen. Har ni det bekvämt?

— På alla sätt! Men till er berättelse!

Här följer nu vad han berättade för mig:

— För länge sedan var jag en ung konstnär — ja, en mycket ung konstnär — som vandrade omkring på den franska landsbygden, gjorde skisser här och där och slog mig samman med ett par älskärda unga fransmän som sysslade med samma sak som jag. Vi voro lika glada som vi voro fattiga, eller lika fattiga som vi voro glada — hur ni nu vill uttrycka det. Claude Frère och Carl Boulanger, så hette kamraterna, präktiga, rara pojkar, de solgladaste varelsor, som

någonsin skrattat åt fattigdomen och roat sig kungligt i alla väder.

Till sist strandade vi jämmerligt i en bretagnisk by, där en konstnär lika fattig som vi tog sig an oss och bokstavligen räddade oss från att svälta ihjäl — Francois Millet...

— Vad! Den store Francois Millet?

— Store? Han var då inte större än någon av oss. Han ägde ingen berömmelse, inte ens i sin egen by, och han var så fattig att han ej kunde ge oss något annat än rovor att äta, och till och med rovorna fattades ibland. Vi fyra blevo trofasta vänner, hjärtevänner, oskiljaktliga. Vi målade tillsammans allt vad vi orkade, målade på lager, men fingo mycket sällan sälja något av allt det vi målade. Vi hade förtjusande roligt tillsammans, men herre min skapare, vad våra magar knorrade ibland!

Detta fortgick något över två år. Till sist sade Claude en dag:

— Det här går inte längre, pojkar. Förstår ni! Det går absolut inte längre. Alla människor ha sammangaddat sig — det är en riktig sammanslutning bildad mot oss. Jag har varit omkring överallt i byn, och det är som jag säger. De vilja inte ge oss en centimes kredit förrän vi betalat vad vi äro skyldiga.

Det var ett hårt slag för oss. Vi voro bleka av förskräckelse. Vi insågo nu att vår ställning var förtvivlad. En lång tystnad följde. Slutligen sade Millet med en suck:

— Jag kan inte hitta på något — nej, rakt ingenting. Vad säger ni, pojkar?

Det kom inget svar, om inte en dyster tystnad kan kallas för svar. Carl steg upp, gick en stund nervöst av och an, sedan sade han:

— Det är skamligt! Se på de här dukarna... hela travar av tavlor fullt ut så bra som någon målare i Europa kan åstadkomma. Och massor av genomresande turister ha sagt detsamma — eller åtminstone något ditåt.

— Men inte köpt, sade Millet.

— De sade det i alla fall, och det är förresten sant. Se på din "Angelus" därborta! Kan någon säga mig...

— Bah — min "Angelus"! Jag har varit bjuden fem francs för den.

— När?

— Vem bjöd det?

— Var är han?

— Varför tog du inte budet?

— Så, så! Tala inte alla på en gång. Jag trodde att han skulle ge mera — jag var säker på det — han såg så ut — och jag begärde åtta.

— Nå?

— Han sade att han skulle komma igen.

— Blixt och dunder! Francois, du...

— Å, jag vet, jag vet! Det var en dumhet och jag var en dumbom! Jag ville väl, pojkar, det kan ni väl begripa, och jag...

— Javisst, det vet vi nog, Gud välsigne ditt goda hjärta, men var inte en idiot en gång till.

— Jag? Jag önskar att någon ville komma och bjuda oss en rova för den — då skulle ni få se!

— En rova! Å, tala inte om det... det vattnas i munnen. Tala om något mindre lockande.

— Pojkar, sade Carl, äro de här tavlor utan värde? Svara mig på det.

— Nej.

— Ha de inte ett mycket stort värde?

Svara mig på det!

— Jo.

— Så stort värde att om de voro signerade med ett känt namn så skulle de kunna säljas till väldiga priser. Är det inte så?

— Jovisst! Ingen tvivlar på den saken.

— Men — jag skämtar inte — är det inte så?

— Naturligtvis är det så — och vi skämta inte heller. Men än sen då? Vad ha vi för nytta av det?

— Jo, kamrater... vi skall förse dem med ett berömt namn.

Det livliga samtalet avstannade. Ansiktena vändes frågande mot Carl. Vad var nu detta för gissningsgåta. Var skulle de få låna ett berömt namn? Vem ville låna ut ett sådant?

Carl satte sig och sade:

— Jag har ett förslag att göra er på fullt allvar. Jag tror att det är enda sättet att rädda oss från fattighuset, och jag tror att det är ett fullkomligt säkert sätt. Jag grundar denna uppfattning på en del sedan länge kända fakta i mänsklighetens historia. Jag tror att mitt förslag skall göra oss alla rika.

— Rike! Du är från vettet!



"Nu äro vi vederbörligen preparerade..."

— Nej, det är jag inte.
 — Jo, det är du... du är från dina sinnen. Vad menar du med rik?
 — Hundratusen francs var.
 — Han är tokig. Jag visste det.
 — Ja, det är han. Carl, dina umbäranden ha överstigit dina krafter, och...
 — Carl, du borde ta piller och gå till sängs genast.
 — Ge honom först ett vätvärmande omslag om huvudet och...
 — Nej, ge honom hellre ett kallt fotbad; det har länge varit något galet med hans huvud... det har jag nog märkt.
 — Håll mun!, sade Millet barskt. Låt pojken tala ut. Seså, fram med ditt förslag, Carl. Vad är det?

— Till en början med vill jag be er lägga märke till ett påfallande faktum i mänsklighetens historia, nämligen att mängden stor konstnärns förtjänst aldrig blivit erkänd förrän han omkommit av svält. Detta har inträffat så ofta att jag vågar bygga en lag på det. Den lagen: att varje stor, okänd och försummad konstnärns förtjänst måste och skall bli erkänd och hans tavlor stiga till höga priser efter hans död. Mitt förslag är följande: vi skall dra lott... en av oss måste dö.

Dessa ord kommo så lugnt och så oväntat att vi nästan glömde att studsas. Sedan följde en ny kör av råd — medicinska råd — för att kunna bota Carls huvud, men han väntade tåligt till dess munterheten lagt sig, och fortsatte sedan med sitt förslag:

— Jo, en av oss måste dö för att rädda de andra... och sig själv. Vi skall dra lott. Den utvalde skall bli berömd och vi skall alla bli rika. Var tysta nu, var tysta, avbryt mig inte — jag vet vad jag säger. Här har ni min idé. Under de närmast följande tre månaderna skall den, som skall dö, måla allt vad han hinner, öka sitt lager allt han förmår — inte tavlor, nej, skisser, utkast, förstudier, fragment av skisser, delar av förstudier, ett dussin penselklotschar på varje — nonsens naturligtvis, men hans, med hans signatur; han skall göra femtio om dagen och varje måste ha någon egendomlighet, något manér, som lätt upptäckes vara hans — sådant säljs, det vet ni, det köpes till fantastiska priser för hela världens museer sedan den store mannen är död. Vi skall ha tusen kilo sådant där — tusen kilo! och hela tiden skall vi andra energiskt arbeta för den döende, bearbeta Paris och konsthandlarna — förbereda den förestående händelsen, begriper ni; och då alltsammans är klappat och klart skall vi klubba till dem med dödsfallet och ställa till med den storartade begravningen. Förstår ni idén?

— N-nej... åtminstone inte riktigt —
 — Inte riktigt? Begriper ni inte? Karlen dör inte ordentligt, han ändrar namn och försvinner, vi begrava en docka och



...alla rusade upp, skuttade omkring i rummet och omfamnade varandra...

gråta över den, och hela världen stämmer in och jag...

Men han fick inte tala till punkt. Alla bröto ut i hurrarop och applåder, alla rusade upp, skuttade omkring i rummet och omfamnade varandra i hänryckt tacksamhet och glädje. I timal talade vi om den stora planen utan att någonsin känna oss hungriga och slutligen, då alla detaljer blivit fastställda, drogo vi lott och Millet blev vald — vald till att dö som vi kallade det. Sedan skrapade vi samman alla dessa saker som man aldrig skiljs från, utom kanske då det gäller att köpa sin framtida rikedom — minnesbägare och dylikt — pantsatte allt detta så att vi kunde kosta på oss en torftig avskedssupé och dito frukost och ha fem francs över att resa på och köpa in ett förråd av rovor och dylikt åt Millet att leva på under några dagar.

Tidigt nästa morgon gävo vi oss i väg, direkt efter frukosten — till fots naturligtvis. Var och en av oss bar ett dussin av Millets små tavlor, och det var vår avsikt att sälja dem. Carl styrde kosan till Paris, där han skulle ta itu med att bygga upp Millets berömmelse till dess den stora dagen var inne. Claude och jag skulle skiljas och ströva omkring i Frankrike.

Det förvånar er säkert höra, hur lätt vår uppgift var. Jag vandrade i två dagar innan jag började arbeta. Sedan tog jag mig för att måla av en villa i utkanten av en stor stad — för jag såg ägaren stå på balkongen. Denne kom nu för att se på — något som jag hade räknat med. Jag arbetade raskt för att hålla hans intresse vid liv. Då och då gav han till ett litet gillande utrop och till slut talade han helt entusiastiskt och påstod att jag var en mästare.

Jag lade ifrån mig penseln, stack ner handen i ränseln, tog fram en Millet och pekade på signaturen. Jag sade stolt:

— Jag förmodar ni känner till den? Nåväl, det är han som givit mig undervisning. Då måste jag väl kunna konsten!

Mannen såg generad ut och teg. Jag sade i sorgsen ton:

— Ni vill väl inte påstå att ni inte känner Francois Millets signatur?

Han kände ej till signaturen, men han

var likaväl den tacksammaste människa i världen över att han på ett så smärftfritt sätt befriades ur en svår situation. Han sade:

— Nej, naturligtvis inte... ja, det är ju verkligen Millets! Jag vet inte vad jag tänkte på. Nu känner jag ju mycket väl igen den.

Sedan ville han köpa Millets tavla, men jag sade honom att visserligen var jag fattig, men så fattig var jag i alla fall inte. Till sist lät jag honom dock få den för åttahundra francs.

— Åttahundra!

— Ja. Millet skulle sålt den för en fläskkotlett. Ja, jag fick åttahundra francs för den där småsaken. Nu önskar jag att jag kunde få köpa den tillbaka för åttitusen. Men den tiden är förbi. Jag gjorde en mycket tilltalande skiss av villan, den tänkte jag erbjuda honom för tio francs, men det hade aldrig gått an eftersom jag var lärjunge till en sådan mästare och jag sålde den därför för hundra. De åttahundra francsen skickade jag direkt till Millet och lämnade följande dag staden.

Men jag gick inte till fots — jag åkte. Jag har åkt alltsen dess. Jag sålde en tavla varje dag och försökte aldrig att sälja två. Jag sade alltid till köparen;

— Jag är tokig som säljer någon tavla alls av Francois Millet, ty den mannen lever inte i tre månader till, och när han är död kan man inte få hans tavlor för pengar.

Jag gjorde mitt bästa att sprida den nyheten och förbereda världen på vad som skulle komma.

För planen att sälja tavlorna tar jag åt mig äran — den var min. Jag förslog den under sista kvällen, medan vi gjorde upp våra planer, och alla tre kommo vi överens om att göra ett försök med den taktiken innan vi försökte någon annan. Den lyckades för oss alla. Jag gick endast i två dagar. Claude gick i två — bägge voro vi rädda för att göra Millet för berömd nära hemmet — men Carl, den livade, skrupelfrie skälmen, gick endast en halv dag, sedan reste han som en hertig.

Då och då gjorde vi ett besök hos redaktören för någon landsortstidning och läto en notis cirkulera genom pressen, inte en notis om att en ny målare blivit upptäckt utan en notis som tog för givet att alla kände till Francois Millet, inte en notis som berömd honom på något sätt utan endast ett par ord om "mästarens" nuvarande hälsotillstånd — ibland hoppingivande, ibland oroande, men alltid antydande att man fruktade det värsta. Vi ströko för dessa notiser med bläpenna och skickade tidningarna till alla som hade köpt tavlor av oss.

Carl var snart i Paris och där bedrev han sitt arbete med energi. Han gjorde sig bekant med utländska tidningskorrespondenter och fick Millets ryktbarhet

spridd till England och hela kontinenten, Amerika och andra länder.

Sex veckor efter uppbrottet möttes vi tre i Paris, kommanderade halt och slutade upp med att rekvirera nya tavlor från Millet. Aktierna stodo så högt och allt syntes så klappat och klart, att vi insågo det skulle vara ett missgrepp att inte slå till nu. Vi skrevo därför till Millet att han skulle lägga sig till sängs och börja tyna av så snabbt som möjligt, för vi ville gärna att han skulle dö om tio dagar ifall han kunde bli färdig till den tiden.

Sedan gjorde vi ett överslag och funno att vi hade sålt sammanlagt åttiofem små tavlor och studier och att resultatet var sextioniotusen francs. Carl hade gjort den sista och mest lysande affären. Han hade sålt "Angelus" för tvåtusentvåhundra francs. Så vi berömde honom! Vi anade inte att den dag var nära, då Frankrike skulle anstränga sig för att förvärva denna tavla och att en utlänning skulle knipa den för femhundra-femtio tusen kontant.



Vi hade en avslutningssupé med champagne den kvällen...

Vi hade en avslutningssupé med champagne den kvällen, och dagen därpå packade Claude och jag våra kappsäckar och for för att vårda Millet under hans sista dagar och för att hålla nyfikna besökare på avstånd samt sända ut dagliga bulletiner till Carl i Paris att publiceras i all världens tidningar till båtad för en väntande mänsklighet. Till sist kom det tragiska slutet, och Carl hann fram i tid för att hjälpa till med de sista sorgliga ceremonierna.

Ni kommer ihåg den storartade begravningen och vilket uppscendé den väckte över hela jorden och hur gamla och nya världens mest berömda män kommo för att bevista den och betyga sin sorg. Vi fyra — alltjämt oskiljaktliga — buro kistan och ville ej tillåta någon att hjälpa oss. Och däri gjorde vi klokt, ty det låg ingenting annat än en vaxfigur i kistan och vilken annan likbäare som helst



Föredragsserie om tuberkulosen på Hålahults Sanatorium

På Hålahults sanatorium har överläkaren dirstådes, doktor Olof Stendahl, tagit initiativet till en föredragsserie om tuberkulosen och med sjukdomen sammanhängande problem som blivit mycket uppskattad bland patienterna.

I det inledande föredraget gav doktor Stendahl en historisk återblick på lungtuberkulosen genom tiderna och berättade om hur det moderna tuberkulosbekämpandet vuxit fram samt redogjorde därefter för hur sjukdomen yttrar sig och vilka faktorer som skapar speciella förutsättningar för att en människa ska drabbas av sjukdomen.

Sedan följde ett föredrag om de olika behandlingsmetoderna i kampen mot tuberkulosen från den första sanatorievär-

dens dagar fram till vår tids förbättrade hjälpmedel i striden mot sjukdomen.

En tredje föreläsning behandlade smittan och smittrisen och de skyddsåtgärder som kan vidtas för att minska eller undvika denna risk, dels av den ansvarskännande smittförande lungsjuke själv-påtagna försiktighetsåtgärder och dels skyddsmedel som det moderna antituberkulosarbetet ställer till medborgarnas förfogande.

I några följande föredrag är det meningen att behandla bl. a. dispensärverksamheten, sysselsättningsterapin på sanatorierna och eftervården för de lungsjuka.

En sådan föredragsserie är värdefull. Den ger bl. a. de sjuka ökad kunskap om sjukdomen och om vissa med sjukdomen förknippade faktorer, som i den mån de är kända och rätt uppfattade betyder

skulle haft åtskilligt att anmärka på tyngden. Ja, vi fyra, som troget delat försäkelserna under de gamla, hårda, nu för alltid svunna tiderna, buro kis...

— Vilka fyra?

— Vi fyra — ty Millet hjälpte till att bära sin egen kista. Förklädd naturligtvis. Förklädd till släkting — avlägsen släkting.

— Häpnadsväckande!

— Men ändå sant. Ja, ni kommer ihåg hur tavlorna stego i pris. Vi fingo så mycket pengar att vi inte visste vad vi skulle göra med dem. Det finns nu en man i Paris som äger sjuttio tavlor av Millet. Han betalade oss två miljoner francs för dem. Och vad beträffar de packar av skisser och studier som Millet slungade ut under de sex veckor vi voro på vandring, skulle ni bli häpen över de summor vi få för dem nu för tiden — det vill säga, då vi kunna förmås att släppa någon av dem ifrån oss.

— Det är en underbar historia — rent av underbar!

— Ja, det kan man verkligen säga.

— Vad blev det av Millet?

— Kan ni bevara en hemlighet?

— Ja.

— Kommer ni ihåg mannen som jag visade er på i matsalen i dag. Det var Francois Millet!

— Herre...

— ...min skapare, ja! För en gångs skull lyckades de inte svälta ihjäl ett snille och stoppa i andras fickor de pengar han själv skulle haft. Den sångfågeln behövde inte sjunga ut sitt hjärtas känslor ohörd och som tack hålla till godo med en storartad begravnings kalla prakt. Det drogo vi försorg om.



Teckningar av John Hedrén.

ökad trygghet för den sjuke, när han utskrivits från sanatoriet. Kampen mot tuberkulosen måste kombineras med folklapplysning om sjukdomen, dess orsaker



Doktor Olof Stendahl.

och verkningar, och därför är denna föredragsserie inte bara till glädje för patienterna på Hålahults sanatorium utan helt säkert också till nytta för framtiden.

Konvalescentförening bildad i Fränsta

Medelpads lungsjukas konvalescentförening höll lördagen den 21 februari ett upplysningsmöte på Fränsta Hotel i Fränsta. Vid detta möte talade Carl Mohlin, Norrsundet, om de lungsjukas sociala problem.

Yngve Mattson, ordförande i Väster-norrlands lungsjukas centralförening, och Edvin Gustafsson från lokalföreningen i Sundsvall framlade förslag om bildandet av en lokal konvalescentförening i Fränsta. Mötet beslöt i enlighet och en intimerstyrelse tillsattes. Den fick följande sammansättning: Gotthard Westin, Ålsta folkhögskola, Jonas Bäckman, Parteboda, Mauritz Björnstam, Torpshammar, Märta Alexandersson, Fränsta, Gunborg Johansson, Viskan.

Konsten att utreda

Det utreds ett och annat här i landet. Och inget ont i det. Först när man skaffat sig vetskap om de faktiska förhållandena kan man vidta effektiva och välberäknade åtgärder för att komma tillrätta med eventuella missförhållanden.

Sen är det en annan fråga vad som är värt att utreda. För något år sen fick vi genom en utredning reda på att endast

0,1 procent av lantarbetarna har frack. Det visste vi givetvis inte förut. En annan undersökning lär ha klarlagt att antalet skrivbord minskat och antalet barbord ökat i de svenska hemmen. Som en tidning sade i sammanhanget: "Detta var en av de saker vi hade på känn redan förut."

Men hur skulle det vara om man ägnade en del av sin tid och arbetskraft åt vissa andra undersökningar i stället. En undersökning av de lungsjukas bostadsförhållanden t.ex. eller av behovet av bildningsverksamhet på våra sanatorier. För att ta ett par frågor som har samhällsbetydelse.

Och att man sen drog ut konsekvenserna av sina iakttagelser!

Folkbildningskurs på Örnsköldsviks sanatorium

Söndagen den 29 februari inleddes på Örnsköldsviks sanatorium en folkbildningskurs i socialpolitik, som torde vara den första i sitt slag inom länet. Kursen ordnas av sanatoriets patientförening, Patientföreningen "Nytta och Nöje", i samarbete med Norra Ångermanlands konvalescentförening och fil. mag. O. Carli i Hampnäs.

Inledningsföreläsningen hölls av fil. mag. O. Carli, som talade om "Vårt studie- och bildningsarbete" varefter följde sång och musik. Ett trevligt avfattat program ger besked om vilka föreläsningar som i fortsättningen följer. Rektor Herbert Lagerström kommer att tala om "Socialvård under 1800-talet" och fil. mag. O. Allard att ge en översikt över socialvårdens organisation etc. Om fattigvårdsla-

Folkbildningskurs

Socialpolitik

Örnsköldsviks Sanatorium

29 febr. — 20 mars 1948.

—II—

Arrangerande föreningar:

Patientföreningen Nytta och Nöje.

Norra Ångermanlands Konvalescentförening.

Med detta tryckta program presenteras folkbildningskursen på Örnsköldsviks sanatorium.

WASABRÖD ger råg i ryggen!

gen kommer en föreläsning av socialvårdsombudsman E. Lindqvist och riksdagsman K. J. Andersson kommer att tala om pensions- och sjukförsäkringslagen. Till sist följer med några dagars mellanrum två föreläsningar av Sixten Hammarberg, den första om "De partiellt arbetsföra och deras organisationssträvanden" och den andra om "Arbetsvård och andra aktuella reformer för de partiellt arbetsföra."

Patientföreningen vid Örnsköldsviks sanatorium är tillsammans med medarrangörerna värd ett ärligt tack för att denna folkbildningskurs kommit till stånd. Det är initiativ av det här slaget som behövs vid våra sanatorier.

Varberg och de partiellt arbetsföra

På initiativ av den livaktiga konvalescentföreningen i Varberg, Varbergs med omnejd konvalescentförening, har en motion väckts i Varbergs stadsfullmäktige om utredning rörande förbättrade eftervårds- och utkomstmöjligheter för de partiellt arbetsföra.

Konvalescentföreningen i Varberg, vilken nyligen hållit årsmöte, kan blicka tillbaka på ett framgångsrikt verksamhetsår. Medlemsantalet har ökat från 107 till 127. En upplysningskampanj i tuberkulosfrågor har hösten 1947 varit anordnad i Varbergsnejden och de hållna mötena uppmärksammades livligt av både allmänheten och pressen. Samarbetet med de kommunala myndigheterna har utbyggt, en hänvändelse till kommunerna inom föreningens verksamhetsområde resulterade i att inte mindre än 15 av 19 kommuner beviljade föreningen anslag för dess verksamhet. De influtna medlen, sammanlagt kronor 1.095:— kommer i första hand att användas till upplysnings- och studieverksamhet.

Denna energiskt arbetande förening är också en av landets bästa försäljare av Status, vilket kanske bör bli sagt för att komplettera bilden av en liten men naggande god lokalorganisation.

40 % rabatt under 30 dagar till the:are å kulpennan PENGUIN USA i ny tillförlitlig konstruktion. Skriver jämnt. Suddar aldrig. Butikspris 15:—, Edert netto 9:—, 3 st. portofritt. Cepas Import, Box 91, Härnösand. Patientföreningar inf. partioffert.

DIKTER

av ROBERT LOUIS STEVENSON

ROBERT LOUIS STEVENSON, den skotske poeten och berättaren, tillhörde en släkt av ingenjörer vars namn för alltid är förknippat med Skotlands fyrväsen.

Fadern var uppfinnaren Robert Stevenson som bl. a. gav George Stephenson, en av lokomotivets konstruktörer och en stor järnvägsbyggare, uppslaget att bygga järnväg med släta skenor i stället för kuggstänger.

Det var ursprungligen meningen att Robert Louis Stevenson skulle bli ingenjör även han och under flera år följde han sin far på hans färder och tjänstgjorde som hans medhjälpare.

Robert Louis Stevensons håg och ambitioner låg emellertid åt ett annat håll. Han försökte sig en tid på juridiska studier, men gav snart upp dessa för att uteslutande ägna sig åt litteraturen. Till en början arbetade han som litterär kritiker och essäist. Det var mera för sitt nöjes skull och för att roa sina närmaste som han en dag började skriva "Skattkamarön", den kanske bästa äventyrsbok som skrivits sen Alexander Dumas skrev "De tre musketörerna".

Han var då trettio år gammal och redan hårt ansatt av den lungtuberkulos som något mer än ett dussin år senare skulle göra slut på hans liv. Trots detta efterlämnade han vid sin död ett livsverk om tretti volymer av vilka åtskilliga hör till den litteratur som kommer att bestå och förbli läst och älskad så länge människor sysslar med böcker.

Bland de här återgivna dikterna är en särskild historia förknippad med "Requiem" (av lat: re'quies, vila; katolsk döds- eller själamässa).

I ett försök att förbättra sin alltmer vacklande hälsa tillbringade Robert Louis Stevenson de sex sista åren av sitt liv på Söderhavsoarna. Han dog på Samoa en vacker decemberdag år 1894 i en ålder av 44 år och begrovs dagen därpå i närvaro av europeer och samoaner på toppen av Vaea-klippan över oceanens brus. Likt en nordisk hövding sattes han i hög; på kumlet ristades de tre sista raderna i hans dikt "Requiem".

En gäst från havet

Varför flyger väl måsen
här över fält och hus
långt från havets vidder
och kustens bränningsbrus?

Här finns ej fisk att fånga
här stryker luften kvav
fram över skogar och ängar.
Fiskmås, flyg hem till ditt hav!

Sött är vattnet i älven
och blankt mellan strändernas vass;
här är ej hem för måsar,
endast för råka och trast.

Synd om en vilsen fågel;
synd om en sjöman på land!
För honom hem till havet,
hem till en klippig strand!

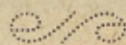
Högt bland dess skrovliga klippor
måsar och måsars skrin! —
Varför flyger väl måsen
här bland blommor och bin?

(Översättning: Harald Jernström.)

Den himmelske fältskären

Om jag har vacklat med min lott
av lycka, som jag ej förstätt,
om jag bland mina likar gick
och mötte med en mulen blick
det ljus, som varma ögon gav,
men jag ej ville veta av;
om själv du skyar, böcker, bröd
förgäves åt mitt hjärta bjöd —
Gud, tag av nåd din skarpa kniv
och väck min tröga själ till liv.
Men Gud, om alltför hård jag var,
välj, medan livet än finns kvar,
den största smärta, som är din,
och borra den i hjärtat in.

(Översättning: Erik Blomberg.)



Requiem

Under den vida rymdens rund
gräv en grav för min sista blund.
Glad jag levde till dödens stund
och jag lade mig villigt ned.

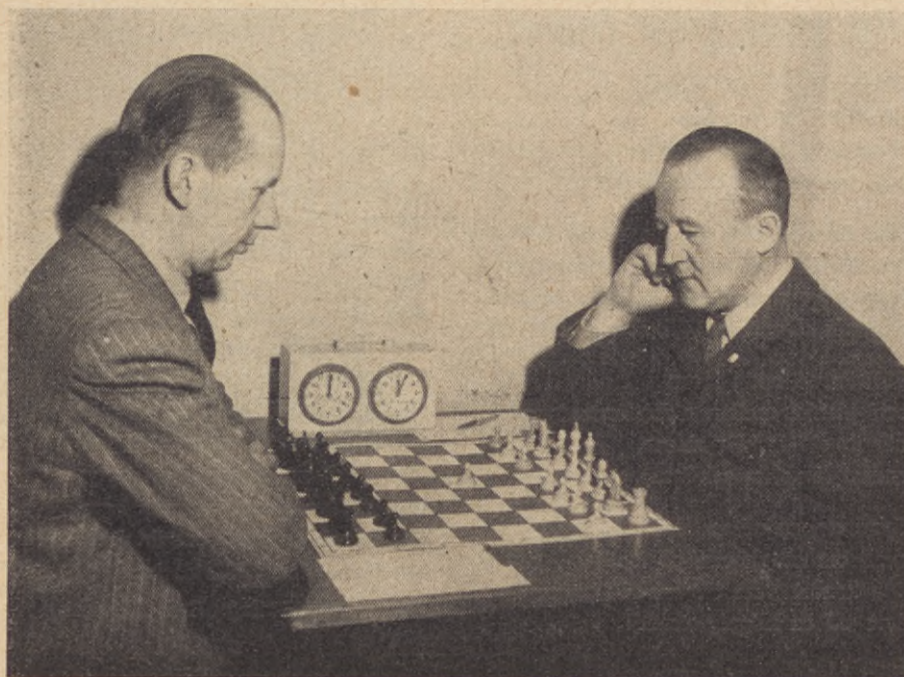
Rista i stenen över min grav:
Här är den plats, som han mest höll av;
hemma är seglarn, hemma från hav
och skytten från skymmande hed.

(Översättning: Karl Asplund,
Gunnar M. Silfverstolpe.)



Schack

Redigerad av
E. LUNDIN
och
G. SKARP



E. Lundin och G. Skarp i ett parti.

Ny schackmedarbetare.

Landslagsspelare och schackredaktören Gunnar Skarp, Göteborg, inträder från och med nu som medarbetare på schackavdelningen. Den hittillsvarande schackred. skall tävla en hel del in- och utrikes under året, och han hade sannolikt fått svårt att ensam sköta spalten på ett tillfredsställande sätt. Han är glad att nu ha fått en så utmärkt medhjälpare och ersättare.

Gunnar Skarp tillhör den svenska eliten. Två gånger tredje pris i svenska mästerskapet samt första pris i Göteborgsmästerskapet är några av hans främsta resultat. Han är schackredaktör i Göteborgs-Posten och medarbetare i Tidsskrift för Schack. Han leder även en nyöppnad schackspalt i tidningen Frihet (Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbunds organ). Han har där startat en lärokurs för nybörjare. Intresserade kunna prenumerera på Frihet genom inbetalning på postgiro 6529. Pris helår kr. 6:50.

Vi återge här ett fint vinstparti av Gunnar Skarp, spelat vid svenska mästerskapet i Malmö 1943. I sin karaktäristiska hårda positionsstil utmanövrerar han sin motståndare, känd från det pågående radiopartiet mot Danmark.

Indiskt parti.

Gunnar Skarp,
Göteborg.

1. d2—d4
2. c2—c4
3. Sb1—c3
4. Dd1—c2
5. Sg1—f3
6. a2—a3
7. Dc2×c3
8. Lc1—g5

Zandor Nilsson,
Stockholm.

- Sg8—f6
- e7—e6
- Lf8—b4
- Sb8—c6
- d7—d6
- Lb4×c3
- 0—0

Vanligen spelas 8. b4. Textdraget kan leda till oöverskådliga förvecklingar efter 8. —, h6. 9. Lh4, g5. 10. Lg3, Se4. 11. Dc2, f5.

- | | |
|------------|--------|
| 8. — — | Dd8—e7 |
| 9. e2—e3 | e6—e5 |
| 10. d4—d5 | Sc6—b8 |
| 11. Sf3—d2 | Tf8—e8 |
| 12. e3—e4 | h7—h6 |
| 13. Lg5—e3 | Sf6—g4 |
| 14. f2—f3 | Sg4×e3 |
| 15. Dc3×e3 | a7—a5 |
| 16. b2—b3 | Sb8—d7 |

Något bättre vore 16. —, Sa6 åtföljt av b6 för att på bästa sätt stå rustad mot vits kommande frammarsch på damflygeln.

17. Lf1—e2 De7—h4†
En olycklig idé, svart endast förlorar tid och försämrar sin position.

- | | |
|------------|--------|
| 18. g2—g3 | Dh4—h3 |
| 19. Le2—f1 | Dh3—h5 |
| 20. Lf1—g2 | Sd7—c5 |
| 21. 0—0 | Lc8—h3 |
| 22. b3—b4 | Lh3×g2 |
| 23. Kg1×g2 | Sc5—d7 |
| 24. c4—c5 | d6×c5 |
| 25. b4×c5 | Dh5—g6 |

För att få damen över till försvar av den hotade flygeln.

- | | |
|------------|--------|
| 26. Sd2—c4 | Dg6—a6 |
| 27. Tf1—c1 | Da6—a7 |
| 28. Sc4—d2 | b7—b6 |
| 29. c5—c6 | Sd7—c5 |
| 30. Ta1—b1 | Ta8—b8 |

Det hotade T×c5 åtföljt av Tb7. Mot det följande genombrotet står svart fullkomligt maktlös.

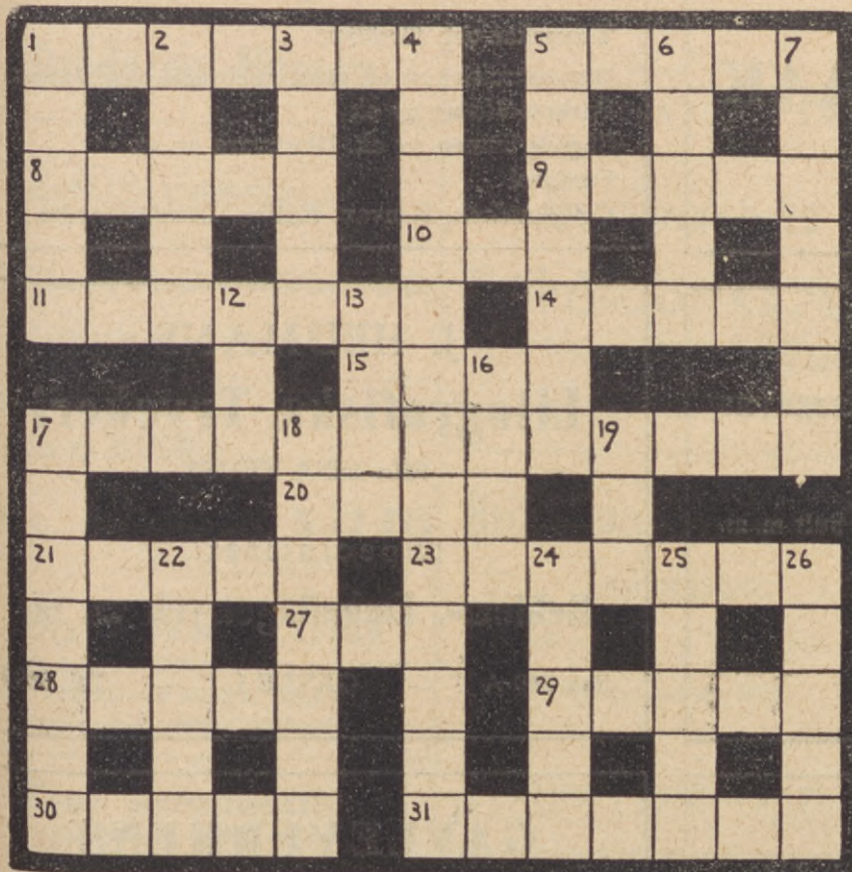
- | | |
|-------------|-----------|
| 31. Sd2—c4 | f7—f6 |
| 32. d5—d6 | c7×d6 |
| 33. Sc4×d6 | Te8—e6 |
| 34. Sd6—b5 | Da7—e7 |
| 35. c6—c7 | Ta8—c8 |
| 36. Tc1—d1 | Kg8—h7 |
| 37. De3—d2 | Sc5—a6 |
| 38. Dd2—d8! | De7—e8 |
| 39. Dd8×g8! | De8×c8 |
| 40. Td1—d8 | Te6—e8 |
| 41. Td8×c8 | Te8×c8 |
| 42. Tb1—c1 | Sa6—c5 |
| 43. Tc1—d1 | Sc5—a6 |
| 44. Td1—d7 | a5—a4 |
| 45. h2—h4 | Uppgivet. |

Svart är i dragtvång och måste snabbt förlora minst kvalitet. Den senare delen av partiet har vit kufnat genomföra mekaniskt som efter en uppgjort planritning. (Anm. av E. Lundin.)

Schacknytt.

Tävlingen om världsmästerskapet pågår när detta skrives som bäst. Alltsen Alexander Aljechins död i mars 1946 har världsmästartiteln varit vakant. Världschackförbundet "FIDE" har satt i gång en omfattande apparat för att få fram en ny världsmästare. Till att börja med har uttagits sex mestare, som ansetts självskrivna att tävla om titeln. Dessa ha emellertid reducerats till fem genom att amerikanen Fine i sista stund dragit sig tillbaka. Sovjetrysslands champion Michail Botvinnik anses allmänt av expertisen ha de bästa chanserna. Botvinnik synes just nu vara i högform, varom bl. a. hans seger i Moskva för kort tid sedan visar. Han är född i Leningrad 1911. Som Botvinniks farligaste medtävlare räknas Paul Keres, Ryssland. Han är född i Narva 1916. Keres är en glänsande kombinationsspelare, full av idéer, och i övrigt en allsidig spelare, Samuel Reshevsky, USA, är en synnerligen hårdför herre, positionsspelet är hans starka sida, och han besitter en uthållighet som få. Redan vid fem års ålder lärde han spelet, och då han var sex år påbörjades en serie simultan-

Korsord Nr 4



VÄGRÄTA ORD.

1. En varnande röst. (7)
5. Man ska inte kasta sten, när man sitter i glashus. (5)
8. Aktion på auktion. (5)
9. Alla grabbar på en gång . . . (5)
10. Malta. (3)
11. Är avlångt, som bekant. (7)
14. Mer än en hypotes. (5)
15. Kurs. (4)
17. Nemesius Diana, som gubben Palm brukade säga. (13)
20. En kvinnlig palindrom. (4)
21. Vill ta ifrån oss skatten. (5)
23. "Detta vita ris är en gudaspis." (7)

föreställningar, vilka märkvärdigt nog ej tog knäcken på schackunderbarnet. Ex-världsmästaren *Max Euwe* är nu 48 år, men fortfarande i sin fulla skaparkraft. Ryssen *Smyslov* är född i Moskva 1921, och har genom sitt idérika spelsätt firat stora triumfer.

Tävlingen, där alla möter alla i fem partier, är lagd så att dess första hälft spelas i Holland varefter Moskva blir skådeplatsen för evenemanget.

Gunnar Skarp.

27. Räfsans föregångare. (3)
28. Vad rågen är. (5)
29. Beethoven. (5)
30. Det är mången i en skyskrapa. (5)
31. "Dominion over palm and pine." (7) (Kipling)

LODRÄTA ORD.

1. Går ned i väst. (5)
2. Om bina på morgonen inte vill lämna kupan, så är dåligt väder i antågande. (5)
3. Egenskap hos galler. (5)
4. När stoftet blir aska. (13)
5. Där sitter man med kniven på strupen. (7)

6. En prima reklam för Sverige. (5)
7. Stor tysk och oljud nedifrån. (7)
12. Libertin. (3)
13. Gör varje bruksföremål. (4)
16. Gör Lennart Strand som ingen annan. (4)
17. "Den sekelslutets själsnjutning, som bestod däri att en krögare lät en ung kvinna mellan 35 och 55 år utstötta en serie av sinsemellan olika, hjärtskärande skrik på tyska, samtidigt med att hon upplyfte sitt vänstra överben till jämnhöjd med eller något över hakan." (7) (F a l s t a f f F a k i r)
18. En som lämnat spår efter sig. (7)
19. Träget arbete men ingen vinst. (3)
22. Att leka med ord. (5)
24. Ett medeltida silvermynt. (5)
25. Musse Pigg. (5)
26. 1-31. (5)

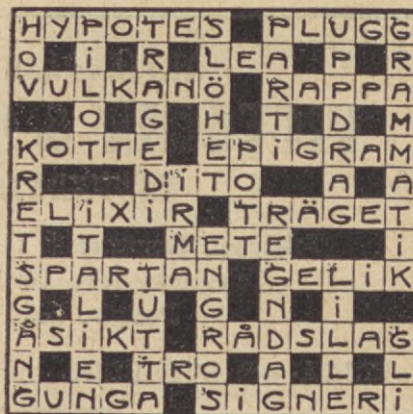
TÄVLINGSREGLER.

Lösningar till korsord nr 4 ska vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 maj 1948.

För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 4". Glöm ej att ange namn och adress!

Två priser, ett på tio och ett på fem kronor, utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i juninumret.

Lösning till korsord nr 2.



Pristagare blev: 1:sta pris kronor 10:— *H. A. Kindlund*, Gibraltargatan 62, Göteborg; 2:dra pris kronor 5:— *Bertil Johansson*, Sanatoriet, Lugnet.

100 intyg

vidimerade av
Notarius Publicus

bekräfta

att mjäll kan botas med SEBUSAN

Detsamma gäller huvudkläda och fett hår samt håravfall om håravfallet förorsakats av mjäll. *Krisslor försvinna med Sebusan svavelcreme*. Sebusan Dagcreme är det bästa puderunderlaget! Det bästa för hyn är Sebusan Nattcreme. Vill Ni läsa vad köparna skriver till oss om Sebusan så rekvirera vår gratisbroschyr med 230 intyg och tackbrev.



SEBUSAN-FABRIKEN, Stockholm Ö.

Kol och Koks - Ved
Byggnadsmaterial

A/B G. HAAK
Västervik
Telefon Namnanrop

AKTIEBOLAGET TANNIN

VÄSTERVIK

Tel. Namnanrop: "Tannin"



Tillverkar och försäljer:

Garvextrakter av ek, gran, quebracho och mimosa

Parkett-Råstav av ek

Sågade ämnen av ek. Blockvara av ek

Furfurol

Cellulosalack, Bonvax, Kallim, Lösningsmedel

NYA A-BOL.

RESINIT TEL. 191. VÄSTERVIK

VÄVBAKELIT

för kuggdrev, lager, bussningar, bult m. m.

BAKELITPLATTOR

för elektrotekniskt behov

J. HEDMANS

Litografiska Tryckeri

Efr. LISA KRUSE

Specialitet:

Reklam-, Emballagetryck m. m.

Box 690 A — GÄVLE 1 — Tel. 2892

AKTIEBOLAGET

VICTORIN & STRAND

VÄSTERVIK

Telefoner: Kontoret 7, 147, lagret 787

Telegramadress: Garnbolaget

Postgiro 268 17

TRIKA- och SYFABRIK

TEXTILVAROR I PARTI

GAVLEVERKENS

Gasspisar — Vedspisar — Vattenvärmare

I modernaste konstruktion och arkitektur

Tackjärnsgjuteri — modellverkstad

Mek. verkstad — emaljverk

GAVLEVERKEN AB

Tel. 3643

GÄVLE

Tel. 3643

A.-B.

SPIK

VÄSTERVIK

Tillverkar och försäljer genom
järnhandlarna all slags trådspik

Telefon 384

ÅKERLUNDS

Så bra som kläder kan bli!

LULEÅ

2120 Telefon 2120

BORÅS och SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN

Kinna Wäveri

Bröderna Nilsson

BETALD ANNONSPLATS

ESKILSTUNA

SE PÅ SLANTEN
OCH KVALITÉN—

köp i **konsum**
ESKILSTUNA

BENANDERS CYKELAFFÄR
Kungsvägen 23 ESKILSTUNA Tel. 320 03
CYKLAR AV OLIKA MÄRKEN
Reparationer utföras omsorgsfullt

Esso Bensinstation

Kungsvägen 9. Tel. 306 94.
I hostaden 351 03.

Innehavare Einar Andersson
ESKILSTUNA
BENSIN. OLJOR.
Fullständig service

Västermalms Livsmedel

(Ebba Gustafsson & Co)

Franzégatan 35 — Telefon 337 17
FÖRSTKLASSIGA VAROR.
STOR SORTERING

FALKÖPING

AB. Falbygdens Textilindustri

Telefon 1224

Falköping

FALKÖPING

Haglund & Söner

AKTIEBOLAG

TEL. 30 och 77

FALKÖPING

S. Svaréns Trikafabriks A.B.

TEL. NAMNANROP: SVARÉNS

— FALKÖPING —

Bröderna Wahl A.-B.

FALKÖPING

Tel. 148 o. 1148 — Tel. 148 o. 1148

Disponenten 902

BETALD ANNONSPLATS

GÄVLE

VACKRA MÖBLER
STIL — KVALITET — LÅGA PRISER
AB SÖRMANS MÖBELAFFÄR
Drottninggatan 11, Gävle. Telefon 875
Sandviken. Telefon 3472

NYBYGGNADER, OMBYGGNADER
och husbyggnadsreparationer
utföras förmånligt

PRAKTISKA BYGGNADS AB
Drottninggat. 56 - Tel. 2968, 3969
Införda kostnadsförslag

GÖTEBORG

Alos självklistrande
KUVERT, KORTBREV,
AVLÖNINGSPÅSAR
Ensamtillverkare:
A. LINDGREN & SÖNER
Göteborg

HALMSTAD

Bland velocipeder
Vestkusten leder!

LEVIN & NILSSON

Halmstad

BETALD ANNONSPLATS

JÖNKÖPING
med omnejd

Efterfråga varumärket

DJEDDI

vid köp av korsetter
och underkläder

AB DJEDDI - Jönköping

ABRAHAMSSONS Snickerifabrik
SMALANDS TABERG

Tel.: 77 och 277 fabriken, linjevälj., 8 fa-
brikör Arnold Abrahamssons bost., 180
fabrikör Hans Abrahamssons bost.,
76 fabrikör J. H. Abrahamssons bost.
Tillverkning av alla slags byggnadssnic-
kerier, hyvl. och ohyvl. trävaror. För-
säljer: PLYWOOD, MASONITE, TREE-
TEX, ANKARBOARD m. m.

June-Munktell Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET

JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897.

Byggtjänst i Jönköpings A.-B.

Tel. 63 95 96 — 96 63 09

Specialfirma för byggnadsmaterial.

Goda BRÖDTILLVERKNINGAR
av alla slag köper Ni hos
STRANDBERGS BAGERI
Kapellgat. 4 JÖNKÖPING Tel. 2555

Bröderna LJUNGQUIST

BLECKKÄRLSFABRIK

Tel. 1373

Tel. 1373

BETALD ANNONSPLATS

KIRUNA**H. JAKOBSSONS EFTR.
SPECERIAFFÄR**

ALLTID PRIMA VAROR

Hj. Lundbohmsvägen 60 — Tel. 302

Tandläk. Bergström, tel. 501.

Tandläk. Björn, tel. 163.

Tandläk. Bäcklund, tel. 569.

Alltid färska **BAKVERK****CONDITORI BRÄNDA TOMTEN**
(PAUL LAVÉN)

— Tel. 109 —

TARTOR — EFTERRÄTTER

L U L E A**W. JOHANSSON, Rörledningsaffär**Utför Värme-, Vatten- och Avloppsledning
ningar samt Reparationer.

Skomakaregatan 42 L U L E A

Tel. Verkst. 13 25 Tel. Bostad 11 75

Luleå Fiskförsäljningsförening

u. p. a.

Tel. 26 49 L U L E Å Tel. 26 26

Dagligen färsk fisk, färska renstekar
och fågel under säsongen.**M A L M Ö****Allt i päls**

hos

Körsnär FELDT

Telefon 124 84

Davidshallsgatan 15, Malmö

Hörnet av Kärleksgatan

GYNNA**Status annonsörer****N O R R K Ö P I N G****D A M E R!****H A T T L A G R E T**

V. S:t PERSGATAN 39

Alltid senaste nyheter i för-
ening med goda kvaliteter**ALLT I BLOMMOR!**

Ekströms Hovblomsterhandel

Drottninggatan 6

Telefoner: 230 10, 208 99

**12,000 hushåll**samarbetade under
1946 i Konsum för att
hålla hushållskostna-
derna nere.**Gustafssons Gummiverkstads AB**

Slottsgatan 134 Tel. 226 81

Alla slags Gummireparationer utföras
snabbt, väl och till moderata priser.**Aktiebolaget Trycksaker****BOK- & ACCIDENSTRYCKERI**

Repslagaregatan 25

Telefon 209 52 Postgirokonto 13 05 52

NYKÖPING**N. J:s LIVSMEDEL**— allt i matvaror på ett ställe, spe-
ceri-, bröd- och mjölkaffär.

Tel. 2013 Borgaregatan 12

S U N D S V A L L**PORTRÄTTET eller SERIEN**

från

A T E L J É E N G S T R Ö M

(f. d. Palens)

Storgat. 6-8 Tel. 1115 Sundsvall

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAPavhåller å Bergsäkers Travbana Sunds-
vall, travtävlingar c:a 30 söndagar under
Mars—Oktober 1948. Totalisator.

Restauranter. Högtalarmusik.

Tel.: Kontoret 4270. — Banmäst. 5330.

S U N D S V A L L**AB BENGT ANDERSSON
MANUFAKTURAFFÄR**

STORGATAN 17

Tel. 3311

S Ö D E R T Ä L J E**Qvidings Bageri
& Konditori**

Villagatan 9 - Tel. 319 12

Filial: Storgatan 5

Tel. 317 76

U M E Å**Föreningen MÖBELSNICKERIET**

Grisbacka, GRUBBE

Tel. Fabr. 394. Kont. 684

U m e å

A L L T E L E K T R I S K T

Installationer — Reparationer

Västerbottens Nya El-AB

Tel. 3403 U M E Å Tel. 1442

HERMANSSONS MÖBELAFFÄR

MÖBLER, MATTOR, GARDINER

Telefon 183 — Storgatan 36

DOKTOR BJÖRN MORAEUS

Storgatan 87 - UMEÅ

L u n g s j u k d o m a r

Mottagning efter överenskommelse per
telefon Umeå 28 60.**UMEA TEGELBRUK**

Bäckström & Co.

Box 5, Umeå 1. Tel. kontoret 570

bruket 126

U P P S A L A**BYGGNADSFIRMA****A. FREDLUND**

S:t Persgatan 18

UPPSALA

CHR. RABÉNS EFTR.

(A. Widman)

Kungsängsgat. 7 UPPSALA Tel. 303 79

Affären etabl. 1849. Största sort. av

Sjukvårds- och Optiska artiklar.

Slipningar och reparationer utföras.

I vår specialaffär finner Ni
allt för barnen, från babyn upp
till 12 år!

FIRMA BARNKLÄDER

Svarbäcksgatan 4, Uppsala. Tel. 309 95.

Puts och murbruk

levereras av

AB GOZZIS Murbruksfabrik

Tel. 331 87 Upsala Tel. 331 87

VÄSTERVIK

STILFULLA GRAVVÅRDAR

Billiga priser

NYA STENHUGGERIET

Etabl. 1921 — Tel. 408

V. JOHANSSON & C:O

SPANNMÅL OCH FRÖER

av alla slag köpes.

Utsädesvaror, Betningsmedel, Gödsel-
medel, Fodervaror, Cement, Torvströ
m. m. försäljes.

CENTRALFÖRENINGEN

Västervik — Telefon 454, 284, 1172

ENANDERS

VÄSTERVIK - VISBY - NORRKÖPING

Alltid bäst sorterad.

VID BESÖK I VÄSTERVIK

gytna platsens största och bäst sor-
terade affär i järnvarubranschen

A. P. Jonsson & Co. AB

Tel. 1001, 373, 57

ALLT ELEKTRISKT

hos

OLLE KINDQVIST

Bredgatan 13, tel. 1430.

VÄSTERVIK.

VÄSTERVIK

OLOFSSONS GLASLAGER

Hamngatan 32. Tel. 1308

VÄSTERVIK.

Stor sortering. Låga priser.

De Lungsjukas Riksförbund

är en sammanslutning av sanato-
riepatienter och lungsjuka kon-
valescenter i Sverige.

Förbundets syfte är att i sam-
arbete med inom svensk tuber-
kulosvård verksamma krafter
sprida upplysning om lungtuber-
kulosen och dess bekämpande
samt att genom framställningar
till statliga och kommunala insti-
tutioner tillvarata de lungsjukas
intressen.

Genom sitt arbete vill förbun-
det medverka till en utbyggnad
av tuberkulosvården i vårt land
så att densamma innefattar en
tillfredsställande eftervård av
från sanatorium utskrivna lung-
sjuka. I denna eftervård bör bl.
a. ingå konvalescenthem med
olika former av arbetsterapi, ut-
byggd kurators- och arbetsför-
medlingsverksamhet samt för-
bättrade möjligheter till yrkesut-
bildning och yrkesomskolning.

Den som önskar ytterligare
upplysningar beträffande för-
bundet och dess verksamhet tor-
de tillskriva

DE LUNGSJUKAS RIKS- FÖRBUND

Kocksgatan 15

Stockholm

BETALD ANNONSPLOTS

TJUST BRÄNSLE AKTIEBOLAG

Tel. 692 Västervik Tel. 1662

STENKOL — KOKS — VED

BYGGNADSVAROR

GYNNÅ STATUS

ANNONSÖRER

VÄSTERÅS

BRÖDERNA NARVING

Charkuterifabrik

Tel. 318 41, 318 10 — HYTTAN

— PARTIAFFÄR —

REKOMMENDERAS

Runes

KONDITORI

Emausgatan 29 VÄSTERÅS Tel. 389 70

VARGBO HANDELSTRÄDGÅRD

Telefon 312 32

Blomsterhandel, Stora gatan 86. Tel. 305 61

Utför alla slags Binderier och Blomster-
korgar omsorgsfullt. Årstidens krukväx-
ter och lösa blommor i stor sortering och
till billiga priser.

ÖREBRO

Födelsedags-, namnsdags- och
LYSNINGS-PRESENTER

i glas och kristall från Orrefors,
i konstporlän från Gustavsbergs!

Stor sortering! Presentkort!

DAHLSTEDTS, ÖREBRO

TURMAN

I TÄTEN

HERRKLÄDER

GOSSKLÄDER

EKIPERING

tel. 240 20 Storgatan 24 tel. 240 20

Örebro

Bröd från

APK

bästa man kan få

A.P.Kjellgrens Brödfabrik AB

Örebro

KUNGS

LIVSMEDEL OCH SKEPPSHANDEL

Inneh. LEMON o. STEDING

Kungsgatan 8 - LULEÅ - Tel. 4324, bostad 2510

Kött-, fläsk- och charkuterivaror
Sprit, Tobak, Cigaretter, Proviant
Däcks- och maskinförnödenheter

Vår strävan: BÄSTA MÖJLIGA KUNDSERVICE

BETALD ANNONSPLATS

LAVES HERREKIPERING

Inneh. Lave Fjellner

Tel. 1504 HÄSSLEHOLM Tel. 1504

Rekommenderas

LENHOVDA Radiatorfabrik AB.

Tel. 88 LENHOVDA Tel. 88

Tillverkar Plåtradiatorer!

Oljeeldningsaggregat

Svenska och utländska kvalitetsmärken försäljas
och installeres av auktoriserad försäljare.

Begär offert! Korta leveranstider

Ombud antagas på de platser där vi ej äro representerade

AKTIEBOLAGET TEKNIK VÄSTERÅS

Box 15, Västerås. Tel. 374 10 (växel)